

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

**POVEZANOST GIBANJA ZAPOSLENOSTI IN
GOSPODARSKE RASTI V SLOVENIJI**

Ljubljana, maj 2007

JANA SITAR

IZJAVA

Študentka Jana Sitar izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. Marjana Senjurja, in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 31.05.2007

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 SLOVENIJA V PREHODU OD PLANSKEGA V TRŽNO GOSPODARSTVO	2
1.1 SOCIALISTIČNI GOSPODARSKI SISTEM	2
1.2 TRANZICIJA V SLOVENIJI	3
2 SPLOŠNA OPREDELITEV GOSPODARSKE RASTI IN ZAPOSLENOSTI	6
2.1 GOSPODARSKA RAST	6
2.2 ZAPOSLENOST IN BREZPOSELNOST	7
2.2.1 Vrste brezposelnosti	8
2.2.2 Koncept naravne brezposelnosti	9
2.2.3 Koncept delovne sile (labour force)	9
2.2.4 Merjenje brezposelnosti	10
3 GIBANJE GOSPODARSKE RASTI V SLOVENIJI	11
3.1 GIBANJE GOSPODARSKE RASTI V SLOVENIJI V OBDOBJU 1978-1990	11
3.2 GIBANJE GOSPODARSKE RASTI V SLOVENIJI V OBDOBJU 1991-2005	12
3.3 GIBANJE GOSPODARSKE RASTI V SLOVENIJI V OBDOBJU 1980-2002	14
4 GIBANJE ZAPOSLENOSTI V SLOVENIJI	15
5 GIBANJE NEZAPOSLENOSTI V SLOVENIJI	17
6 POVEZANOST GIBANJA ZAPOSLENOSTI IN GOSPODARSKE RASTI	19
6.1 OKUNOV ZAKON	19
6.2 POVEZANOST GIBANJA ZAPOSLENOSTI IN GOSPODARSKE RASTI V SLOVENIJI	21
6.2.1 Slovenija v obdobju 1978-1990	21
6.2.2 Slovenija v obdobju 1991-2005	23
6.3 POVEZANOST GIBANJA NEZAPOSLENOSTI IN GOSPODARSKE RASTI V SLOVENIJI	25
6.3.1 Slovenija v obdobju 1978-1990	25
6.3.2 Slovenija v obdobju 1991-2005	26
6.4 POVEZANOST GIBANJA ZAPOSLENOSTI IN NEZAPOSLENOSTI V SLOVENIJI V OBDOBJU 1978-2005	27
7 VELJAVNOST OKUNOVEGA ZAKONA V TRANZICIJSKEM OBDOBJU V SLOVENIJI	29
7.1 STRUKTURNE SPREMEMBE SLOVENSKEGA GOSPODARSTVA V PREHODU	30
7.2 UPAD ZAPOSLENOSTI V CELOTNI INDUSTRIJSKI PANOGI	31
7.3 UPAD ZAPOSLENOSTI V DELOVNO INTENZIVNIH PANOGAH	33
7.4 UPAD ZAPOSLENOSTI V VELIKIH PODJETJIH	35
8 KONEC TRANZICIJE	37
SKLEP	38
LITERATURA	40
VIRI	41

PRILOGE

UVOD

Zlom socializma konec osemdesetih let prejšnjega stoletja je vodil v razpad gospodarskega sistema nekdanje Jugoslavije, kar je močno vplivalo na slovensko kot tudi na druga socialistična gospodarstva. Slovenija se je ob prehodu v tržno gospodarstvo morala lotiti korenitih strukturnih sprememb, saj je le tako lahko sledila razvitim državam zahodne Evrope, pridobivala na mednarodni konkurenčnosti in, kot najpomembneje, postala članica Evropske unije kot tudi Evropske denarne unije.

Obdobje prehoda v vsaki državi piše svojo zgodbo. Slovenija kot majhen ekonomski prostor je svojo pot skozi tranzicijo začela dokaj dobro pripravljena, saj se je proces preoblikovanja iz centralnoplanskega v tržno gospodarstvo začel že nekaj let pred končnim razpadom socialističnega sistema.

Celotno obdobje tranzicije so v delovanju slovenskega gospodarskega sistema zaznamovale pomembne spremembe. V prvih letih po osamosvojitvi Slovenije je prišlo do velikega upada gospodarske aktivnosti. Poleg tega je bil porast brezposelnosti veliko večji kot upad zaposlenosti. Namen diplomskega dela je proučiti, kakšna povezanost velja med spremembami na trgu delovne sile in gibanjem gospodarske aktivnosti v tranzicijskem obdobju, torej v času, ko v državi vladajo posebni pogoji gospodarstva.

V prvem poglavju predstavim temeljne lastnosti prehoda Slovenije iz planskega v tržno gospodarstvo in osnovne razlike med socialističnim in kapitalističnim sistemom. Drugo poglavje namenjam opredelitvi in razlagi pojmov gospodarske rasti, zaposlenosti in brezposelnosti, katerih poznavanje je bistvenega pomena za razumevanje problematike diplomskega dela. Opišem možne načine povečanja gospodarske rasti, koncept naravne brezposelnosti in koncept delovne sile ter s kakšnimi vrstami in načini merjenja brezposelnosti se srečavamo v Sloveniji. V tretjem poglavju ponazarjam gibanje gospodarske rasti v Sloveniji, ločeno za dve obdobji, pred letom 1991 in za obdobje po osamosvojitvi Slovenije. Sledita poglavji, ki kažeta gibanje zaposlenosti in nezaposlenosti v slovenskem gospodarstvu za obdobje 1978-2005. Ti podatki so osnova za nadaljnjo analizo.

Šesto poglavje je namenjeno študiji povezave med zaposlenostjo in gospodarsko rastjo v Sloveniji. Izhodiščna teza diplomskega dela je Okunov zakon, poimenovan po ekonomistu Arthurju M. Okunu, ki je prvi proučeval dinamiko med gibanjem gospodarske rasti in stopnje nezaposlenosti. Sledi korelacijska in regresijska analiza ter prikaz razsevnih diagramov vseh možnih povezav med gibanjem gospodarske rasti, zaposlenosti in nezaposlenosti v Sloveniji za obdobje recesije pred razpadom Jugoslavije in za obdobje prehoda, ko poteka oživljanje gospodarske rasti. Cilj empirične analize je ugotoviti, ali zakonitosti Okunove hipoteze veljajo v Sloveniji v času tranzicije, kar ocenjujem v zadnjem poglavju, v katerem tudi poskušam utemeljiti dobljene rezultate.

1 SLOVENIJA V PREHODU OD PLANSKEGA V TRŽNO GOSPODARSTVO

1.1 SOCIALISTIČNI GOSPODARSKI SISTEM

Glavni cilj socializma je bila odprava pomanjkljivosti kapitalističnega tržnega gospodarstva, kamor spadata predvsem kapitalistično izkoriščanje in gospodarska neučinkovitost (Mencinger, 1999, str. 26).

Tipična lastnost socialističnega gospodarstva je bilo izrazito pomanjkanje. Mala in srednje velika podjetja velikosti od 10 do 100 zaposlenih skoraj niso obstajala. Velika podjetja niso bila rezultat združevanj in rasti uspešnih dobičkonosnih podjetij, ampak so bila produkt politično administrativnih odločitev oblasti. Posledica takšnih odločitev je bil obstoj le enega ali dveh podjetij, ki sta proizvajali določeno dobrino. V Sloveniji kot tudi v ostalih socialističnih državah ni bilo trga, ki bi uravnaval ponudbo in povpraševanje ter reševal pomembna ekonomska vprašanja, kot so: kaj, kako, koliko in za koga proizvajati. Obstajal je s strani države in politike oblikovan državni plan, ki je dolgoročno pokazal vse svoje slabosti.

Gospodarski sistem nekdanje Jugoslavije, ki je poleg drugih republik vključeval tudi Slovenijo, se je od ostalih držav v prehodu nekoliko razlikoval. To je prišlo še posebej do izraza na začetku sedemdesetih let prejšnjega stoletja z uvedbo samoupravljanja, kjer so bile funkcije upravljanja decentralizirane na raven temeljnih organizacij združenega dela. Druga značilnost takratnega jugoslovanskega gospodarskega sistema, ki je bil hkrati pogoj samoupravljanja, je bila blagovna proizvodnja, katere temeljna značilnost je bila konkurenca. Govorimo o oligopolni konkurenci, ki je bila značilna za takratno jugoslovansko gospodarstvo. Vendar je označitev strukture trga socialističnih gospodarstev kot monopolnih oziroma oligopolnih, nepravilna. Pri monopolu in oligopolu gre za specifično organiziranost trga, kjer je število ponudnikov omejeno, medtem ko v socialističnih gospodarstvih trga sploh ni bilo. V samoupravnem socializmu je bila lastnina proizvajalnih sredstev družbena, kar pomeni, da je bil nosilec upravljalvske pravice vsak posamezen delavec, ki je ohranil privatno lastnino svoje delovne sile. S tem ko je delavski razred s samoupravljanjem obvladal družbeno reprodukcijo, je samoupravljanje ukinjalo državno lastnino oziroma državnolastninske odnose (Tajnikar, 1984, str. 30).

Socialistični državi je pripadal ves presežek, ki so ga ustvarila državna podjetja. Posledično ni bilo nikakršnih spodbud za povečevanje donosnosti in zmanjševanje stroškov podjetij. V gospodarstvu je bil vseskozi prisoten fenomen konstantnega pomanjkanja in čakalne vrste pred trgovinami so bile vsakdanji pojav. V kasnejši fazi se je tem problemom pridružila še inflacija. Podjetja so imela odklonilen odnos do proizvodne specializacije. Za velika socialistična podjetja je veljalo pravilo samozadostnosti, kar pomeni internalizacijo

poslovnih aktivnosti. Namen internalizacije poslovnih aktivnosti (podizvajalcev, dobaviteljev in drugih poslovnih partnerjev) je bila želja po izogitvi pomanjkanju ali zastojem v proizvodni verigi. Slabo gospodarjenje podjetij je vodilo v tehnično neučinkovitost proizvodnje in v vse manjšo produktivnost dela (Kornai, 1992, str. 264). Izkoriščanje socialističnega sistema s strani podjetij in negospodarno obnašanje podjetij samih sta dolgoročno privedla socialistična gospodarstva v razmere, ko niso bila več sposobna ustvarjati gospodarske rasti.

Konec osemdesetih let prejšnjega stoletja je prišlo do zloma socialističnega sistema, ki je vodil v razpad gospodarskega sistema nekdanje Jugoslavije. To je močno vplivalo na slovensko kot tudi na druga socialistična gospodarstva. Slovenija je utrpela kar nekaj negativnih posledic na gospodarskem in socialnem področju: upad gospodarske aktivnosti, brezposelnost, socialno razslojevanje in ogroženost, nezakonitosti in zapleti ob privatizaciji ter denacionalizaciji.

1.2 TRANZICIJA V SLOVENIJI

S pojmom »države v prehodu« oziroma »države v tranziciji« poimenujemo vse socialistične države, ki iz planskega gospodarstva z enostransko ureditvijo prehajajo v demokracijo in razvito tržno gospodarstvo. Poleg institucionalnih sprememb proces tranzicije zaznamujejo tudi strukturne spremembe v gospodarstvu in stabilizacija tako realnega kot denarnega sektorja (Ellman, Gaidar, Kolodko, 1993, str. 8).

V nekdanjih socialističnih državah je imel razvoj tržnega gospodarstva zelo velik pomen. Produktivnost dela znotraj proizvodnega procesa je postajala vse večja. S pojavom presežka proizvodov nad lastno porabo se je začelo blagovno gospodarstvo, ki je s pomočjo tržnega mehanizma reševalo glavne ekonomske probleme. Za blagovno proizvodnjo je bil najpomembnejši obstoj presežne vrednosti oziroma presežnih proizvodov, ki jih je bilo moč zamenjati na trgu. Proizvod, namenjen menjavi na trgu, imenujemo blago. Za nastanek tržnega gospodarstva je torej potrebna določena stopnja gospodarske razvitosti. Ne samo pojav presežkov, tudi družbena delitev dela in posledično proizvodna specializacija ter obstoj neodvisnih in med seboj neposredno nepovezanih proizvodnih celic (posredno jih med seboj sicer povezuje trg), kjer je proizvodnja organizirana, sodijo med pogoje, ki označujejo blagovno proizvodnjo. Z neodvisnimi in med seboj neposredno nepovezanimi proizvodnimi celicami razumemo podjetja oziroma blagovne proizvajalce (Senjur, 2002, str. 47).

Kapitalistična proizvodnja je v svojem bistvu razvita blagovna proizvodnja, katere namen je ustvarjanje dobička. Poleg razvite poznamo tudi enostavno blagovno proizvodnjo, katere glavni namen je uporabna vrednost blaga (denar je samo posrednik menjave blaga na trgu). Glavni cilj reprodukcijskega procesa pri blagovni menjavi postane dobiček, delovna sila postane blago in s tem predmet tržne menjave. Ko vsi proizvodi in storitve ter vsi

produkcijski faktorji postanejo blago, začnemo govoriti o tržnem gospodarstvu (Senjur, 2002, str. 48).

Položaj Slovenije je bil na začetku prehoda specifičen, zato se je tranzicija začela in potekala drugače kot v ostalih nekdanjih socialističnih gospodarstvih. Proces tranzicije v Sloveniji je bil zaznamovan s postopnim spreminjanjem gospodarskega sistema in s pragmatično gospodarsko politiko. Gospodarstvo se je izogibalo političnim pretresom in zavračalo tuje nasvete, kar se je glede na kasnejše rezultate izkazalo za koristno in stroškovno učinkovitejše kot v drugih državah v prehodu (Mencinger, 1999, str. 25).

Proces prehoda Slovenije se je torej razlikoval od ostalih držav v prehodu. Slovenija je bila namreč kot del nekdanje Jugoslavije izpostavljena več elementom tržnega sistema kot ostale bivše socialistične države. Poleg tega je njen prehod olajšala zunanja trgovina v Sloveniji oziroma v Jugoslaviji, ki ni bila monopol države, kot je bilo to značilno za bivše centralnoplanske države. Slovenska podjetja so vzpostavila številne neposredne stike s tujimi partnerji in si na ta način pridobila veliko pomembnih poslovnih partnerjev za poslovanje na zahodnih trgih.

Proces preoblikovanja družbene in gospodarske ureditve slovenskega gospodarstva se je začel že nekaj let pred formalnim preходом v demokracijo in tržno gospodarstvo, zato Slovenijo uvrščamo med države z endogeno (ki deluje od znotraj, notranjo) tranzicijo. Pripadniki vladajoče elite so izkoristili priložnost, ki so jih ponudile formalno institucionalne spremembe na področju organizacije podjetij in lastništva. To je privedlo do spontane privatizacije družbenega oziroma državnega kapitala. Take države so pričakale obdobje intenzivne transformacije v tržno gospodarstvo veliko bolj pripravljene kot države z eksogeno tranzicijo, ki v predtranzicijskem obdobju niso naredile koraka v smislu izvajanja pomembnejših reform proti tržnemu gospodarstvu in politični liberalizaciji. (Šušteršič, 1999, str. 117-118).

Več težav v primerjavi z drugimi bivšimi socialističnimi državami pa je Slovenija imela v procesu privatizacije. Slovensko gospodarstvo je bilo v družbeni lasti. Druge države so imele pred tem državno lastnino, kar je pomenilo, da je bil lastnik, država, znan. V tem primeru je bila naloga države, da se je odločila, kako bo potekal prehod iz državne lastnine v privatno. V Sloveniji pa je šlo za družbeno lastnino, kar pomeni, da država formalno ni bila lastnik produkcijskih sredstev in se je bilo zato o načinu privatizacije potrebno odločiti z družbenim konsenzom (Lavigne, 1995, str. 157). Zaradi številnih nasprotujočih se interesov v družbi je to otežilo problem privatizacije.

Privatna lastnina je poleg tržnega gospodarstva osnova za stabilno delovanje vsake demokratične države. V Sloveniji pa je politična in gospodarska elita privatizacijo razumela kot priložnost za hitro povečanje svoje legitimnosti in bogastva. To je vodilo v pristransko prerazdelitev bogastva in moči. S tem je privatizacija vse bolj postajala cilj namesto

sredstvo za zagotavljanje gospodarske učinkovitosti (Mencinger, 1999, str. 30). Tabela 1 nam prikazuje, da je Slovenija tako kot tudi druge tranzicijske države padla v recesijo, ki je imela za posledico negativne stopnje gospodarske rasti, visoke stopnje nezaposlenosti, inflacijo, velike izgube gospodarstva in njegovo splošno nelikvidnost.

Tabela 1: *Gospodarska in socialna gibanja v Sloveniji 1987-1995*

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
BDP (indeks)	108,7	106,9	104,9	100,0	91,9	87,0	88,1	92,5	96,1
Zaposleni (v tisočih)	964,3	958,2	946,3	909,7	839,0	783,4	766,4	752,3	750,2
Družbeni proizvod na zaposlenega (indeks)	102,6	101,5	100,8	100,0	99,7	101,0	104,6	111,9	116,6
Prejemki preb. (bruto, indeks)	105,2	94,0	122,9	100,0	97,5	94,9	90,5	92,5	95,1
Delež prejemkov v BDP (%)	57,6	52,3	69,7	59,5	63,1	64,9	61,1	58,1	57,5
Realni prejemki na zaposlenega (indeks)	99,2	89,2	118,2	100,0	105,7	110,2	107,4	119,9	123,6
Neto plača na zaposlenega (družbeni sektor, indeks)	130,7	116,8	135,0	100,0	89,1	81,1	94,4	100,1	104,7
Registrirani nezaposleni (v tisočih)	15,2	21,3	28,2	44,6	75,1	102,6	129,1	127,1	121,5
Stopnja brezposelnosti (%)	1,6	2,2	2,9	4,7	8,2	11,6	14,4	14,4	13,9
Upokojenci (v tisočih)	332,5	348,0	365,1	384,1	424,0	451,3	459,3	460,0	462,3
Razmerje med zavarovanci in upokojenci	2,7	2,6	2,5	2,3	2,0	1,8	1,7	1,7	1,7
Inflacija (%)	130,6	212,3	1306,0	549,7	117,7	201,3	32,3	19,8	12,6
Tekoče transakcije plačilne bilance (v mio dolarjih)						926,2	191,9	540,4	36,1

Vir: Enciklopedija Slovenije, 1999, str. 311.

Zelo velik problem, s katerim se je Slovenija morala spopasti ob osamosvojitvi, je bila izguba notranjega trga. Slovensko gospodarstvo je namreč v dveh letih po osamosvojitvi izgubilo približno 76 % nekdanjega jugoslovanskega trga. Sledile so tudi izgube trgov nekaterih vzhodnoevropskih držav in splošna recesija, ki je v začetku devetdesetih let vladala v Zahodni Evropi. Te razmere so privedle do padca zunanjega povpraševanja in industrijske proizvodnje ter upočasnitve oziroma negativne gospodarske rasti. Veliko ljudi je ostalo brez dela, cene so hitro naraščale, življenjski standard se je znižal. Izguba notranjega trga je prizadela predvsem realni sektor, na uspešnost prestrukturiranja finančnega sektorja pa je bolj vplival prehod v tržno gospodarstvo (Žižmond, 1997, str. 343). Glavni cilj Slovenije kot države v prehodu je vse do danes z ustreznim prestrukturiranjem gospodarstva in družbe zmanjšati zaostajanje za vodilnimi gospodarstvi v svetu in se čim bolj enakopravno vključiti v mednarodno delitev dela.

2 SPLOŠNA OPREDELITEV GOSPODARSKE RASTI IN ZAPOSLENOSTI

2.1 GOSPODARSKA RAST

Glavni namen delovanja vsake države je za svoje prebivalce ustvariti čim bolj spodbudno življenjsko okolje, zato skuša voditi makroekonomsko politiko v smislu zagotavljanja čim večje blaginje v gospodarstvu. Splošno gledano je uspešno gospodarstvo tisto, ki je sposobno zagotavljati ugodno gospodarsko rast ne le na kratek rok, temveč tudi dolgoročno.

Stanje v gospodarstvu je povezano s štirimi kategorijami: rastjo bruto domačega proizvoda, zaposlenostjo, stabilnostjo cen in plačilno bilančnim ravnotežjem. Gospodarska rast oziroma rast bruto domačega proizvoda (v nadaljevanju BDP) pomeni le potencial povečevanja blaginje in ne nujno tudi povečanja blaginje. BDP pravzaprav ni mera blaginje, ampak mera proizvodnje (dohodka). Opredelimo ga kot vsota vrednosti vseh končnih dobrin in storitev, proizvedenih v državi v določenem obdobju, ki je običajno četrletje ali eno leto (Polanec, Masten, Fabjančič, 2000, str. 7, 22).

V slovenski strokovni literaturi se uveljavlja stališče, da je potrebno razločevati med pojmom gospodarska rast in gospodarski razvoj, zato ju nikakor ne smemo uporabljati kot sinonima. Gospodarska rast je ožji pojem, gospodarski razvoj pa širši. Gospodarski razvoj vključuje tudi pojem gospodarske rasti. Z gospodarsko rastjo razumemo predvsem količinske spremembe, količinska razmerja in njihova povečanja. Gospodarska rast je relativno preprosto merljiv pojav, saj jo merimo s stopnjo rasti bruto domačega proizvoda. Ko pa govorimo o gospodarskem razvoju, pa imamo v mislih predvsem kakovostne premike na boljše, novosti in strukturne spremembe. Torej gospodarski razvoj obsega tako gospodarsko rast kakor tudi izboljševanje kakovosti življenja ter strukturne spremembe. V zahodni literaturi se pojem gospodarska rast nanaša na gospodarska gibanja razvitih držav (developed countries), gospodarski razvoj pa na manj razvite države (less developed countries) (Senjur, 1993, str. 2).

Če torej bruto domači proizvod razumemo kot mero proizvodnje ter gospodarsko rast kot rast proizvodnje, lahko povečanje proizvodnje pripišemo trem skupinam razlogov, na osnovi katerih ločimo tudi tri skupine teorij in modelov gospodarske rasti (Senjur, 2002, str. 98):

- Do povečanja proizvodnje lahko pridemo preko povečanja proizvodnih zmogljivosti, ki so posledica povečanja in izboljšanja razvojnih dejavnikov. Sem prištevamo ponudbeno zasnovane teorije rasti, katerih namen je povečevanje ponudbe in so v osnovi dolgoročnejsše narave. Sem uvrščamo klasično in neoklasično teorijo rasti.

- Proizvodnjo lahko povečamo tudi z boljšim izkoriščanjem proizvodnih zmogljivosti, ki so posledica povečanega agregatnega povpraševanja. Gre torej za teorije rasti, zasnovane na povpraševanju, ki temeljijo na dejstvu, da obstaja v gospodarstvu neizkoriščenost proizvodnih zmogljivosti. To pomeni, da dejanska proizvodnja ni na ravni potencialne, zato lahko s povečevanjem agregatnega povpraševanja vplivamo na povečanje proizvodnje. Mednje sodi keynesianska teorija rasti.
- Povečana proizvodnja je lahko tudi posledica spremenjene kombinacije obstoječih proizvodnih dejavnikov, spremenjene strukture proizvodnje in mednarodne menjave. Strukturno zasnovane teorije zavzemajo stališče, da je proizvodnjo mogoče povečati z boljšo kombinacijo obstoječih produkcijskih faktorjev na osnovi strukturnih sprememb, prestrukturiranja in strukturnega prilagajanja. Ta način povečanja proizvodnje je zelo pomemben v državah, ki so na prehodu iz planskega v tržno gospodarstvo.

2.2 ZAPOSLENOST IN BREZPOSELNOST

Zaposlenost je eno od temeljnih makroekonomskih vprašanj vsakega gospodarstva. Pomembna je z vidika družbe kot tudi z vidika posameznika. Zaposlena oseba je pomemben del proizvodnje, zato je večja zaposlenost pogosto povezana z večjo proizvodnjo. Slovenija kot bivša socialistična država se je s preходом v tržno gospodarstvo morala soočiti z drastičnimi spremembami na trgu delovne sile. Zaposleni so bili deležni vse manjše zaščite pred izgubo delovnega mesta. Poleg tega so bila manj zaščite deležna tudi ekonomsko šibkejša podjetja, od katerih so mnoga šla v stečaj. Podjetja, ki so bila usmerjena na jugoslovanski trg, so z razpadom zvezne države izgubila pomembne gospodarske vezi. Naštete razmere so povzročile velik upad zaposlenosti. Pojav brezposelnosti do konca osemdesetih let v Sloveniji ni bil velik problem, vendar pa je ob razpadu socializma dobil nove razsežnosti.

Pojav visoke brezposelnosti predstavlja za vsako državo tako ekonomski kot tudi socialni problem. Brezposelnost je ekonomski problem, ker proizvodni dejavniki niso racionalno izkoriščeni. Poleg tega je brezposelnost tudi socialni problem, saj povzroča trpljenje ljudi, ki zaradi nezaposlenosti dobivajo nižje dohodke (Samuelson, Nordhaus, 2002, str. 564). Brezposelnost torej pomeni zapravljanje razpoložljivih ekonomskih virov in s tem zmanjšuje potencialni proizvod in dohodek (BDP) ter povečuje neenakost. Izguba zaposlitve drastično zniža življenjsko raven, povzroča psihični stres in ima negativen vpliv na kakovost človeškega kapitala. Brezposelnost privede do negativnih posledic tako na ravni družbe kot na ravni posameznika. Stopnja brezposelnosti pa velja za eno od meril uspeha makroekonomske politike gospodarstva.

2.2.1 Vrste brezposelnosti

Frikcijska brezposelnost se pojavi zaradi stalne menjave zaposlitve prebivalstva, ki je normalno zaposleno. Pojavi se zaradi selitve prebivalstva med različnimi mesti in regijami in s tem povezanim iskanjem nove zaposlitve, začasne nezaposlenosti šolajoče se mladine, ki konča šolanje in išče zaposlitev, menjavanja zaposlitve zaradi težnje po spremembi delovnega okolja in podobno. Gre za začasno brezposelnost, saj le-ta traja od enega dneva do nekaj mesecev in predstavlja obdobje med dvema stalnima zaposlitevama. V vsakem gospodarstvu, ki je na ravni polne zaposlenosti, srečamo frikcijsko brezposelnost, ki je plod prostovoljnih odločitev posameznikov o menjavi delovnih mest in ni vezana na gospodarske razmere. Iz tega lahko povzamemo, da je prostovoljna (Hrovatin, 2000, str. 206).

Strukturna brezposelnost nastaja zaradi neenakosti med ponudbo in povpraševanjem po delovni sili. Je posledica gospodarskega razvoja, saj nekateri sektorji oziroma panoge rastejo hitro, drugi pa nazadujejo. S tehnološkim razvojem se pojavljajo tudi povsem nove panoge. Zaradi zmanjšanja deleža industrije v BDP je močno upadlo povpraševanje po nekvalificiranih in polkvalificiranih delavcih. Strukturno brezposelni se težko prilagajajo novim razmeram na trgu delovne sile, še posebej, če gre za starejše brezposelne, nad 45 let. Za prestrukturiranje mora v tem primeru skrbeti država z različnimi programi aktivne politike zaposlovanja, ki vključujejo usposabljanja brezposelnih na nova delovna opravila. Ker gre za odvisnost od dolgoročnejših sektorskih sprememb proizvodnje, bi strukturno brezposelnost lahko poimenovali tudi sektorska brezposelnost (Hrovatin, 2000, str. 206).

Ciklična brezposelnost se pojavi zaradi gospodarskih ciklov. Ko gospodarstvo stagnira in stopnja rasti BDP nazaduje ali je celo negativna, se zmanjšuje celotno agregatno povpraševanje po delovni sili. V recesiji večina sektorjev zmanjšuje proizvodnjo in odpušča delovno silo, zato se brezposelnost lahko pojavlja med vsemi kategorijami zaposlenih, ne glede na vrsto dela (Hrovatin, 2000, str. 206-207).

Prikrita (latentna) brezposelnost predstavlja tiste zaposlene, ki imajo zaposlitev, vendar nič ne prispevajo k BDP. Težko je določiti tiste, ki na delovnih mestih nič ne delajo. Takšnih je pravzaprav zelo malo, saj vsak dela vsaj nekaj ur dnevno. Število prikrito brezposelnih lahko ocenimo, če seštejemo vse nedelavne ure in jih preračunamo na število zaposlenih. Značilna je bila zlasti za bivši samoupravni socialistični sistem, kjer je bila osnovna človekova pravica, pravica do dela. Posledično je bila skupna brezposelnost razmeroma nizka (okoli 2%), prikrita brezposelnost pa visoka. Pravi obseg brezposelnosti se je pokazal v času prehoda v tržno gospodarstvo, ko so se stopnje brezposelnosti v nekdanjih socialističnih državah močno povečale in vztrajale na visoki ravni kar nekaj let (Hrovatin, 2000, str. 207).

2.2.2 Koncept naravne brezposelnosti

Naravna stopnja brezposelnosti je tista, pri kateri sta trg dela in trg blaga v ravnovesju. Torej je z naravno stopnjo brezposelnosti opredeljena tudi najvišja možna stopnja zaposlenosti, ki ustreza potencialni narodni proizvodnji (Žižmond et al., 1992, str. 117).

V tržnem gospodarstvu je vedno prisotna določena raven brezposelnosti, ki se ji ni moč izogniti. Tudi ob polnozaposlitveni ravni zaposlenosti in proizvoda je vedno nekaj trajne nezaposlenosti, ki se imenuje naravna. Razloga za obstoj naravne stopnje brezposelnosti sta frikcijska in strukturna brezposelnost. Opredelimo jo lahko na več načinov (Ehrenberg, Smith, 2000, str. 590):

- stopnja brezposelnosti, pri kateri je število prostih delovnih mest enako številu brezposelnih delavcev,
- stopnja brezposelnosti, pri kateri sta inflacija plač in cen stabilni ali na sprejemljivih ravneh,
- stopnja brezposelnosti, pri kateri kakršnakoli povečanja agregatnega povpraševanja ne povzročijo več nadaljnjih zniževanj brezposelnosti,
- stopnja brezposelnosti, pri kateri je vsa brezposelnost prostovoljna,
- stopnja brezposelnosti, pri kateri se raven brezposelnosti ne spreminja in so pritoki v brezposelnost in njeno trajanje normalni.

Naravna stopnja brezposelnosti predstavlja dolgoročni cilj gospodarstva. Njena vrednost je opredeljena nekje med 4 in 6 odstotki, vendar pa ni stabilna. Vzroki za njeno zviševanje so predvsem demografski, strukturni (starost in sestava delovne sile) in ekonomskopolitični (določanje minimalnih plač, denarna nadomestila in drugi transferji, ki delavce ne spodbujajo k iskanju zaposlitve).

2.2.3 Koncept delovne sile (labour force)

Prvi koncept pri opredelitvi brezposelnosti je koncept delovne sile (labor force), ki ga povzemam po Senjurju (2001, str 143-144). Delovno silo sestavljajo zaposleni in nezaposleni. So pa tudi ljudje, ki so v delovni dobi, saj je njihova starost med 15 in 65 let, niso pa vključeni v delovno silo. Mednje prištevamo tisti del prebivalstva, ki se šola, gospodinji doma ali trajno ne dela iz različnih razlogov (nesposobnost za delo, invalidnost, predčasna upokojitev). Delovna sila (N) je torej seštevek vseh, ki delajo, zaposlenih (L), in tistih, ki iščejo delo, brezposelnih (U).

$$N = L + U$$

Stopnja brezposelnosti velja za eno od meril uspeha makroekonomske politike gospodarstva. Aktivno prebivalstvo vključuje delovno aktivno prebivalstvo in brezposelne

osebe. Stopnjo brezposelnosti izračunamo kot odstotni delež brezposelnih oseb v aktivnem prebivalstvu.

$$u = U/N$$

Najpogosteje se stopnja brezposelnosti izraža v odstotkih in nam pove, kolikšen je delež brezposelne delovne sile. Vsa gospodarstva izkazujejo pozitivne stopnje brezposelnosti, s katerimi so povezani visoki družbeni stroški. Mednje štejemo tako psihične kot monetarne stroške; socialne pomoči, izplačevanje nadomestil za brezposelne in zgodnje upokojevanje.

2.2.4 Merjenje brezposelnosti

Tako Slovenija kot tudi večina evropskih držav meri brezposelnost z uporabo dveh različnih metod. Ti dve metodologiji različno opredeljujeta brezposelnost.

Registrirana brezposelnost

Pri registrskem merjenju brezposelnosti se spremlja brezposelnost na osnovi administrativnih evidenc. Po zakonsko podprti opredelitvi Zavoda za zaposlovanje štejemo med brezposelne tiste osebe, ki (Bregar, Ograjenšek, Bavdaž, 2000, str. 121):

- so registrirane kot brezposelne osebe na Zavodu za zaposlovanje,
- nimajo zaposlitve in niso zaposlene,
- niso lastniki ali solastniki podjetja, v katerem bi v zadnjem letu ustvarjali dohodek za preživljanje in ne opravljajo nobene samostojne dejavnosti,
- niso lastniki, zaupniki ali uporabniki drugih nepremičnin, s katerimi se lahko preživljajo,
- nimajo nobenih drugih virov rednih dohodkov za preživljanje.

Anketna brezposelnost

Anketa o delovni sili je anketno statistično spremljanje aktivnosti prebivalstva, ki temelji na izbranem vzorcu gospodinjstev. Ta anketa je metodološko usklajena s priporočili ILO (International Labour Organization) in z zahtevami Eurostata o izvedbi te ankete v državah znotraj Evropske unije.

Brezposelne osebe po tej metodi so osebe, ki (Bregar, Ograjenšek, Bavdaž, 2000, str. 120):

- v zadnjem tednu pred anketiranjem niso delale (niso bile zaposlene ali samozaposlene in niso opravile nikakršnega dela za plačilo),
- aktivno iščejo delo (v zadnjih štirih tednih so se oglasile na Zavodu za zaposlovanje),

- so takoj (v naslednjih dveh tednih) pripravljene sprejeti delo,
- so že našle delo, vendar ga še ne opravljajo (ga bodo začele po anketiranju).

Če primerjamo obe metodologiji, lahko povzamemo, da je anketna stopnja brezposelnosti nižja od registrirane, saj daje prednost zaposlenosti pred nezaposlenostjo. Po anketni metodologiji štejemo med zaposlene vse tiste osebe, ki so v določenem obdobju delale vsaj eno uro za plačilo ali družinski dobrobit. Slovenija ima v primerjavi z nekaterimi evropskimi državami precej veliko razliko med obema stopnjama brezposelnosti. Namreč, veliko ljudi, ki so registrirani kot brezposelne osebe, dela priložnostno, za neposredno plačilo.

3 GIBANJE GOSPODARSKE RASTI V SLOVENIJI

Kot osnovni kazalec gospodarske rasti bom uporabila realni bruto domači proizvod, za obdobje do leta 1990 pa družbeni proizvod. Ker gre za različna vrednostna izraza, bom prikazala gibanje gospodarske rasti ločeno za ti dve obdobji, torej za obdobje do vključno z letom 1990 in za obdobje po osamosvojitvi Slovenije.

Družbeni proizvod poimenujemo vrednostni izraz končnih rezultatov dela proizvodnih dejavnosti v enem letu in predstavlja sredstva, ki so na razpolago za investicijsko, osebno, skupno in splošno porabo. Družbeni proizvod podjetij in drugih organizacij izrazimo tako, da od fakturiranega prihodka odštujemo nabavno vrednost realiziranega trgovskega blaga, prištejemo ali odštujemo (odvisno od predznaka) razliko med izrednimi prihodki in izdatki ter povečanje ali zmanjšanje vrednosti zalog ter odštujemo materialne stroške. Odštet je prometni davek in druge davščine, ki jih sicer ne štejemo kot del poslovnih prihodkov posameznega podjetja (Statistični letopis RS 1993, 1994).

BDP oziroma bruto domači proizvod je enak dodani vrednosti v osnovnih cenah, povečani za davke na proizvode in storitve in zmanjšani za subvencije po proizvodih in storitvah (Statistični letopis RS 2006, 2006).

3.1 GIBANJE GOSPODARSKE RASTI V SLOVENIJI V OBDOBJU 1978-1990

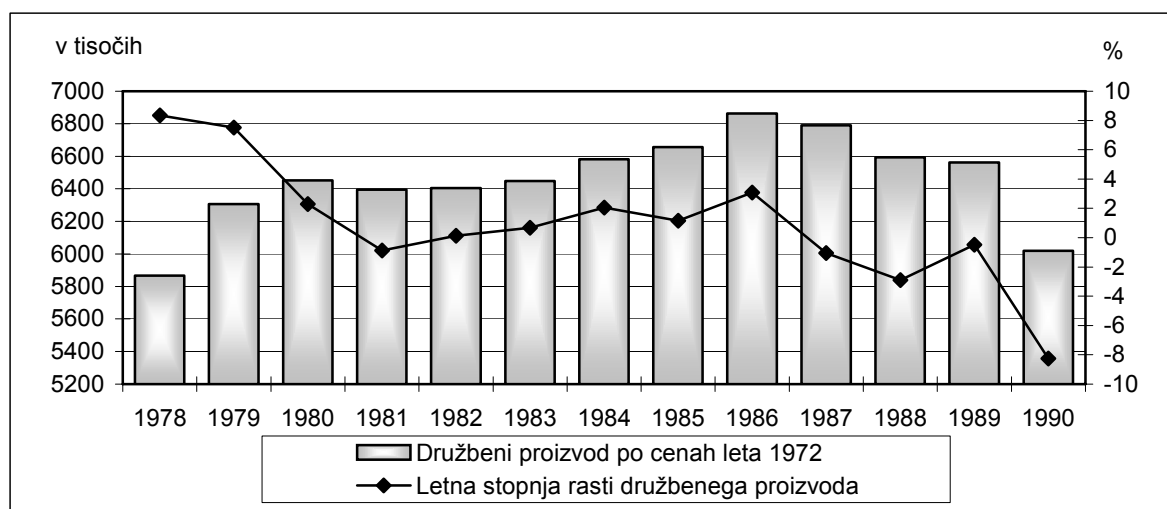
Gibanje gospodarske rasti v Sloveniji, merjene z družbenim proizvodom, za obdobje dvanajstih let pred končnim propadom socializma, prikazujem v Tabeli 2 in Sliki 1, na str. 12. Kot vidimo, se je družbeni proizvod povečeval vse do leta 1986, ko je dosegal najvišjo vrednost. Sledile so negativne stopnje rasti, ki so bile posledica vse večjega zaostrovanja razmer v državi. Sprememba gospodarskega sistema je privedla do rušitve do tedaj zgrajenih temeljev gospodarstva in znotraj bivšega socialističnega sistema se je pričela širiti gospodarska kriza.

Tabela 2: Družbeni proizvod Slovenije v obdobju 1978-1990 (po cenah iz leta 1972)

Leto	Družbeni proizvod (stalne cene iz leta 1972); v 1000 din	Letna stopnja rasti družbenega proizvoda (%)
1978	5866	8,3
1979	6307	7,5
1980	6452	2,3
1981	6395	-0,9
1982	6404	0,1
1983	6448	0,7
1984	6581	2,1
1985	6657	1,2
1986	6862	3,1
1987	6790	-1,0
1988	6593	-2,9
1989	6561	-0,5
1990	6020	-8,2

Vir: Statistični letopis RS 1993; lastni izračuni.

Slika 1: Povprečni letni družbeni proizvod in letne stopnje rasti družbenega proizvoda v Sloveniji za obdobje 1978-1990

Vir: Podatki v Tabeli 2.

3.2 GIBANJE GOSPODARSKE RASTI V SLOVENIJI V OBDOBJU 1991-2005

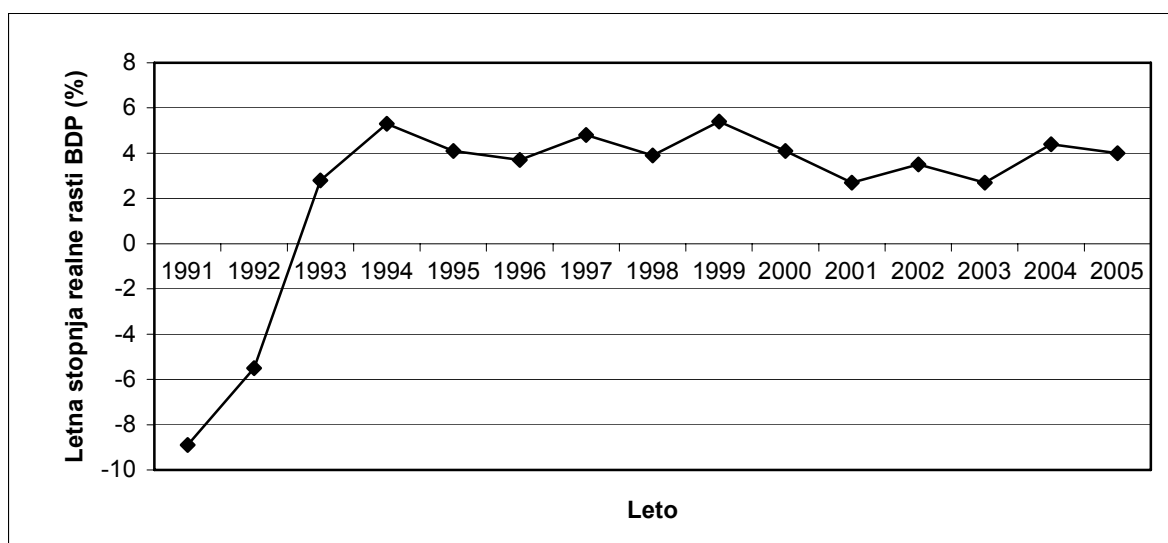
Prihod tržnega sistema, ki je izrinil centralnoplansko gospodarstvo, je v Sloveniji kot tudi v drugih socialističnih državah povzročil ekonomski kaos. Razpad sistema nekdanje Jugoslavije je vplival na veliko zmanjšanje domačega trga. Pojavil se je problem neustrezne gospodarske strukture, tako v pogledu razpoložljivih kapacitet kot tudi vrst proizvodov. To se je odrazilo v nadaljnjem padanju BDP in povečevanju nezaposlenosti. V Tabeli 3, na str. 13, vidimo, da se je slovensko gospodarstvo uspelo rešiti iz objema tranzicijske recesije že v letu 1993, kajti od takrat dalje beležimo pozitivne stopnje gospodarske aktivnosti.

Tabela 3: Letne stopnje realne rasti bruto domačega proizvoda Republike Slovenije v obdobju 1991-2005

Leto	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Letne stopnje realne rasti BDP (%)	-8,9	-5,5	2,8	5,3	4,1	3,7	4,8	3,9	5,4	4,1	2,7	3,5	2,7	4,4	4,0

Vir: Statistični letopis RS 2001-2006.

Slika 2: Letne stopnje realne rasti bruto domačega proizvoda Republike Slovenije v obdobju 1991-2005

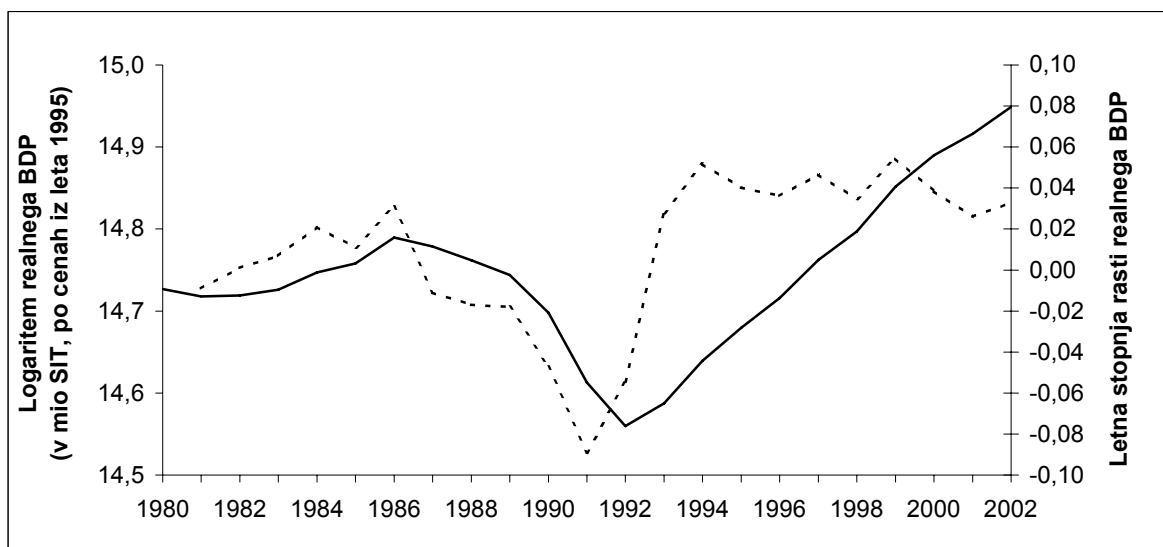
Vir: Podatki v Tabeli 3.

Gibanje gospodarske rasti, ali širše gospodarskega razvoja, ni nujno odvisno le od kombinacije proizvodnih dejavnikov. Na takšno gibanje, kot ga izkazuje zgornji sliki, je imela močan vpliv tudi velikost trga, strukturne spremembe v gospodarstvu in vzpostavljane ekonomskih odnosov s tujino.

Slovenija je v letu 1992 uvedla stabilizacijsko politiko. Sprejet je bil program prestrukturiranja in sanacije podjetij. Poleg tega je bil sprejet zakon o privatizaciji. Po letu 1993 je sledilo okrevanje po transformacijski depresiji. Na nižje stopnje rasti v letih 2000 in 2001 so gotovo vplivali ciklični dejavniki tujega in domačega povpraševanja (negotove ekonomske razmere v svetovnem merilu, predvsem zmanjševanje gospodarske rasti na Zahodu in neustrezna politika Rusije pri določanju cen nafte brez oblikovanja stabilizacijskega sklada) ter strukturni dejavniki (slabosti na področju tehnološkega razvoja in inovativnosti, pri prenosu in uporabi znanja, pri vseživljenjskem izobraževanju). Gospodarska rast v letu 2002 je bila posledica povečanja domačega investiranja, povečanja neto izvoza in izboljšanja položaja v Rusiji, bivši Jugoslaviji in državah CEFTA (Central European Free Trade Agreement) (Mayer, 2002, str. 5).

3.3 GIBANJE GOSPODARSKE RASTI V SLOVENIJI V OBDOBJU 1980-2002

Slika 3: *Realni bruto domači proizvod in letne stopnje realne rasti bruto domačega proizvoda Slovenije v obdobju 1980-2002*

Vir: Jongen, 2004, str. 14.

Bruto domači proizvod je makroekonomska kategorija, s katero države izkazujejo ekonomsko moč svojega gospodarstva. Kot je razvidno iz Slike 3, se je v Sloveniji po letu 1981 realni bruto domači proizvod povečeval vse do leta 1986, nato pa je sledilo upadanje do leta 1992, ko je raven realnega BDP dosegla minimum. V začetni fazi tranzicije je prišlo do velikega padca BDP na kratek rok, zaradi gospodarskega prestrukturiranja, izgube obstoječih trgov ter povečevanja uvoza. Šele v letu 1998 je realni BDP dosegel takšno raven kot v letu 1986. Za močnim krčenjem gospodarske rasti v letih 1987-1992 je sledila hitra rast BDP v obdobju 1993-2002. Obstaja več dejavnikov, ki so vplivali na upad gospodarske rasti v Sloveniji po letu 1986. Na začetku prehoda se je slovensko gospodarstvo srečalo s tranzicijsko recesijo, značilno za vsa prehodna gospodarstva. Je pa enoten ekonomski sistem po drugi svetovni vojni Jugoslaviji in tako tudi Sloveniji omilil tranzicijski prehod konec osemdesetih let. Če pa pogledamo na daljši rok, vidimo, da je tranzicija prinesla dvig konkurenčnosti gospodarstva in posledično rast BDP.

Jugoslavija je namreč že po drugi svetovni vojni uvedla družbeno lastništvo, po katerem se je razlikovala od tržnih ekonomij, zato so bile potrebe po decentralizaciji, cenovni reformi in odprtju ekonomije odveč. Zavedala se je pomembnosti trga, od katerega je bila močno odvisna, poleg tega pa je skoraj v celoti zavračala centralno planiranje, kar ni bilo značilno za ostale centralnoplanske ekonomije (Hrastelj, 1999, str. 24).

Odcepitev Slovenije od Jugoslavije je za seboj pustila kopico problemov. Pojavilo se veliko zmanjšanje domačega trga, neustrezna struktura gospodarstva glede razpoložljivih kapacitet kot tudi vrst proizvodov. Nekdaj notranjetrgovinski tokovi z ostalimi republikami bivše

Jugoslavije so se spremenili v zunanjetrgovinske. Z osamosvojitvijo Slovenije so se povečali državni izdatki, ker je bilo potrebno izgraditi ustrezen državni aparat.

Z izgubo jugoslovanskega trga se je Slovenija morala soočiti z dramatičnim upadom trgovskih poslov, ki jih je imela z bivšimi republikami znotraj Jugoslavije. Po ocenah naj bi ta izguba prometa povzročila okoli dve tretjini upada v realnem BDP. V obdobju pred letom 1991 so trgovski posli z ostalimi državami Jugoslavije predstavljali 25 % celotne prodaje blaga v Sloveniji. V začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja pa se je promet z bivšimi državami Jugoslavije zmanjšal za več kot 80 %. To zmanjšanje povpraševanja s strani ostalih jugoslovanskih trgov je slovenskemu gospodarstvu še dodatno povzročilo pritisk na prestrukturiranje produkcijskih procesov (Jongen, 2004, str. 15).

Spremembe, ki jih je s seboj prinesel proces prehoda v tržno gospodarstvo, je samo še zaostriло gospodarsko krizo, ki se je začela že v osemdesetih letih prejšnjega stoletja še v bivši Jugoslaviji. To je vplivalo na nadaljnje padanje bruto domačega proizvoda in povečevanje nezaposlenosti.

V Sloveniji je bila gospodarska recesija v primerjavi z ostalimi tranzicijskimi državami bolj kratkotrajne narave. Zmanjšanje ekonomske aktivnosti je bilo silovito in dinamično. Svoj minimum v gospodarski rasti je Slovenija doživela v letu 1991, ko je bila letna stopnja rasti BDP negativna in 8,9 %. Do oživitve gospodarske rasti je prišlo že v letu 1992. Od leta 1993 dalje pa Slovenija beleži stalno pozitivne in relativno visoke stopnje gospodarske rasti v primerjavi z razvito Evropo kot tudi z drugimi tranzicijskimi državami. K relativno visokim stopnjam gospodarske rasti so prispevale dobro izpeljane strukturne reforme in s tem povezana učinkovita alokacija resursov, mir v državi, geografska oddaljenost od držav zahodne Evrope in odpiranje tržišča.

4 GIBANJE ZAPOSLENOSTI V SLOVENIJI

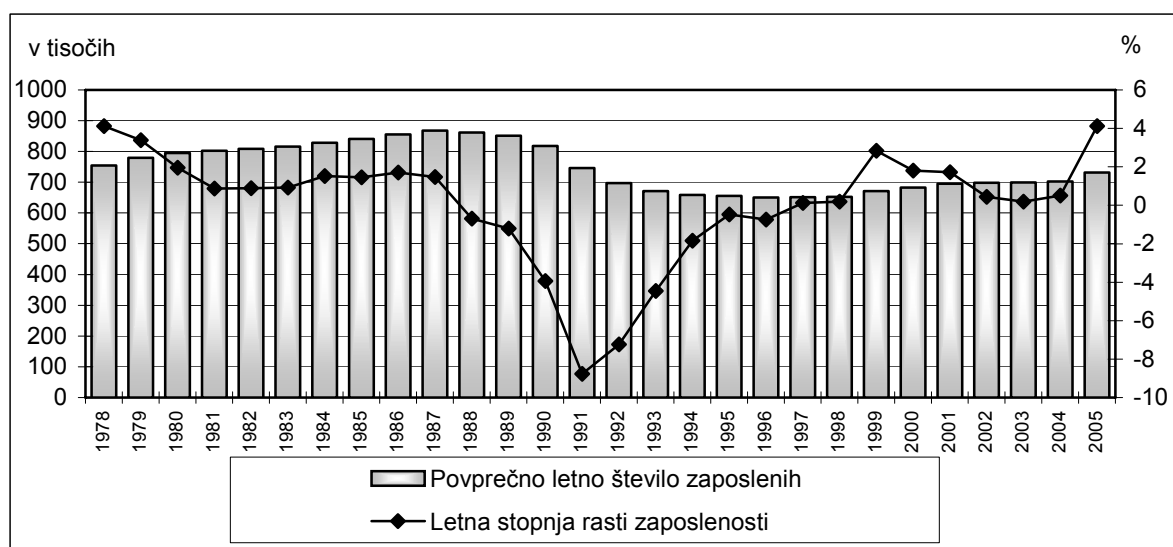
Človeški viri spadajo med najpomembnejše dejavnike gospodarskega razvoja. K zaposlenim osebam štejemo osebe, ki delajo pri pravnih ali fizičnih osebah in imajo sklenjeno pogodbo o zaposlitvi za določen ali nedoločen čas, ne glede na to, ali delajo s polnim delovnim časom ali delovnim časom, krajšim od polnega. Od 1. januarja 1999 se med zaposlene osebe štejejo tudi osebe, ki opravljajo javna dela, prej so namreč te osebe imele status registrirane brezposelne osebe. Od 12. januarja 2004 pa štejemo med zaposlene osebe tudi vojake nabornike, ki so na prostovoljnem služenju vojaškega roka. Upoštevani so tudi pripravniki (Statistični letopis RS 2006, 2006).

Za prikaz gibanja zaposlenosti sem zbrala podatke o zaposlenih osebah, ki delajo v podjetjih in drugih organizacijah ter pri zasebnikih. Te osebe namreč najbolj pripomorejo k

gospodarski aktivnosti, saj za opravljanje dela prejemajo plačo. Podjetja so s svojim delovanjem med najpomembnejšimi dejavniki, ki pripomorejo k gospodarskemu razvoju.

Na eni strani imamo ustvarjanje in ponudbo inputov oziroma proizvodnih dejavnikov, na drugi strani pa so outputi oziroma proizvodi in povpraševanje po njih. Vmes nastopi podjetje, ki s svojim povpraševanjem po faktorjih, njihovem kombiniranjem in proizvajanjem proizvodov, ki jih ponuja na trgu, nastopa kot ključen člen, ki prispeva h gospodarski aktivnosti (Senjur, 2002, str. 375).

Slika 4: Povprečno letno število zaposlenih v podjetjih, drugih organizacijah in pri zasebnikih ter letne stopnje rasti zaposlenosti Slovenije v obdobju 1978-2005

Vir: Podatki v Tabeli 1 v Prilogi 1.

Kot nam prikazuje Slika 4, se je zaposlenost v opazovanem obdobju povečevala vse do leta 1987, nato pa je sledil nagel padec konec osemdesetih in v začetku devetdesetih let. Če primerjamo gibanje zaposlenosti in gospodarske rasti v obdobju 1987-1992, vidimo, da padec zaposlenosti ni bil tako močan kot upad gospodarske rasti. Po ocenah in analizah se je zaposlenost skozi obdobje 1986-1992 kumulativno zmanjšala za približno 13 %, v primerjavi z BDP, ki se je kumulativno zmanjšal za približno 20 % (Jongen, 2004, str. 15). Zaposlenost po letu 1993 se ni dosti spreminjala, oziroma je naraščala zelo počasi. Torej rast zaposlenosti ni bil eden bistvenih dejavnikov gospodarske rasti v obdobju po letu 1993. Poleg tega zaposlenost do danes še ni uspela doseči ravni zaposlenosti, ki jo je dosegala pred razpadom Jugoslavije. Del odgovora na to ugotovitev je v povečevanju brezposelnosti.

Upad zaposlenosti konec osemdesetih in v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja lahko pojasnimo tudi s pojavom privatizacije. Privatna lastnina državnih podjetij je bila glavni element tranzicije v državah v prehodu. Simbolizirala je spremembo od socializma h kapitalizmu. Njen glavni namen je bila zamenjava hierarhičnega odločanja v planski ekonomiji s profitnim motivom podjetij v zasebni lasti. Privatizacija podjetij naj bi

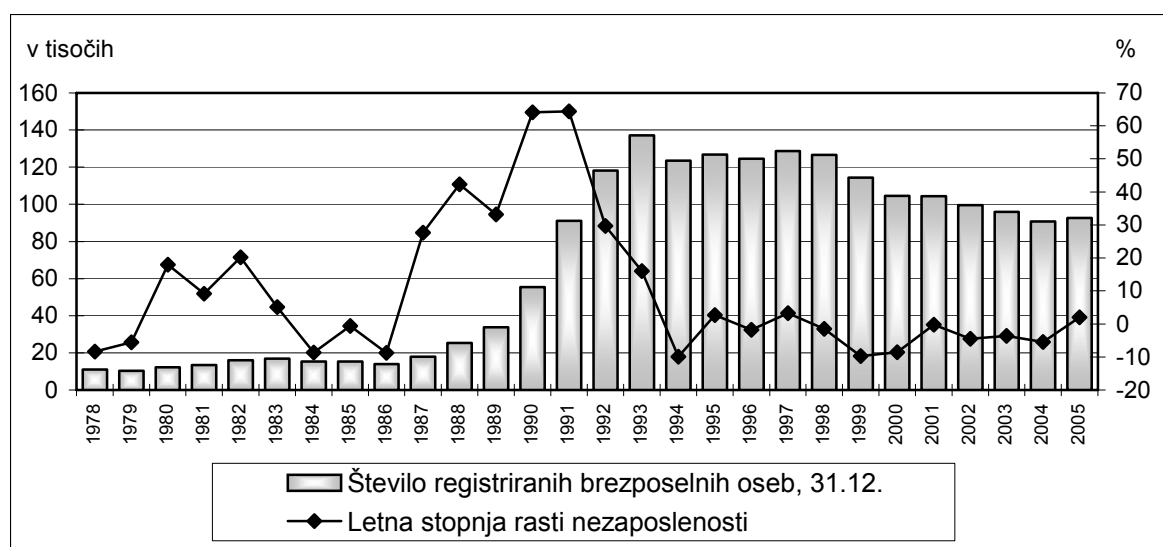
pripomogla k večji ekonomski učinkovitosti, spodbudila profitni motiv in vplivala na boljšo alokacijo resursov. Sama kakovost privatizacije pa je veliko pomembnejša od kvantitete, saj uspešna privatizacija zahteva razvite institucije, katerih pa v začetni fazi tranzicije ni bilo. Privatizacija ni edini način za povečevanje obsega zasebnega sektorja. Eden od načinov je tudi ustanavljanje novih privatnih podjetij. Vendar so se podjetja v začetni fazi tranzicije soočala z velikim upadom prodaje, kar je vplivalo na velik upad prihodkov. To se je odražalo tudi na zaposlenosti, ker so se podjetja v tistem času posluževala velikega odpuščanja zaposlenih.

V obdobju 1996-2005 se je stopnja zaposlenosti prebivalstva v starosti 15-65 let povečala za približno 4,3 odstotne točke. Če gledamo po starostnih skupinah, se je stopnja zaposlenosti mladih (15-24 let) v teh letih zmanjševala zaradi podaljševanja njihovega časa vključenosti v izobraževanje. Stopnje zaposlenosti pri ostalih starostnih skupinah pa so se v tem obdobju povečevale, še posebej izrazito pri starejših (55-64 let), ki se zaradi uveljavitve pokojninske reforme ne morejo več tako zgodaj upokojevati, kot je bilo to možno v začetku devetdesetih let (Kajzer et al., 2006, str. 16).

5 GIBANJE NEZAPOSLENOSTI V SLOVENIJI

V letu 1989 sta Vzhodna in Srednja Evropa doživeli ekonomski šok. Prišlo je do propada centralnoplanskega sistema, kar je nekdanje socialistične države preželo z negotovostjo. Industrijska proizvodnja je skoraj v celoti zastala, mnogo do tedaj izredno uspešnih podjetij je propadlo, kar je vplivalo na pojav velike brezposelnosti.

Slika 5: Število registriranih brezposelnih oseb na dan 31.12. in letne stopnje rasti nezaposlenosti Slovenije v obdobju 1978-2005

Vir: Podatki v Tabeli 2 v Prilogi 1.

Kot že omenjeno, je povečevanje števila brezposelnih tudi vplivalo na današnjo stopnjo zaposlenosti, ki še vedno ni uspela doseči ravni zaposlenosti, ki jo je dosegala pred razpadom Jugoslavije. Kot vidimo iz Slike 5, na str. 17, je bila nezaposlenost v času socializma dokaj nizka.

Razlog za tako nizko nezaposlenost vse do konca osemdesetih let v Sloveniji, ki je bila v večini prostovoljna, je bil predvsem v zakonsko opredeljeni zaščiti zaposlenih pred izgubo zaposlitve. Gospodarski sistem nekdanje Jugoslavije je temeljil na socialistični družbeni ureditvi, za katero je bila značilna polna zaposlenost in majhne razlike v plačah. Ta sistem je v vseh socialističnih državah odkrito brezposelnost spreminjal v prikrito brezposelnost zaposlenih, kar je vodilo v kopičenje vse večjega števila delavcev z zaposlitvijo, a brez dela (Mencinger, 1995, str. 25).

Prehod iz samoupravnega socialističnega sistema v sistem tržnega gospodarstva je vodil v drastično povečanje števila brezposelnih oseb. Obdobje 1986-1993 je bilo zaznamovano z velikim porastom registriranih brezposelnih oseb. Brezposelnost je torej v Sloveniji dosegla vrh v letu 1993. Vzroki povečevanja brezposelnosti v teh letih se skrivajo v uvajanju tržnih meril v gospodarstvo, upadanju gospodarske aktivnosti, izgubi trgov v republikah nekdanje Jugoslavije in strukturne spremembe v gospodarstvu, ki so povzročile vse več stečajev in velika odpuščanja presežnih delavcev.

Od leta 1994 dalje se je stanje umirilo, saj se je večina podjetij že prestrukturirala in s tem odpravila odvečno delovno silo. Posledično je to pripomoglo k ponovnemu gospodarskemu zagonu, ki pa je bolj vplival na porast produktivnosti kot pa na samo rast zaposlenosti. Do leta 1998 so sledila rahla nihanja v številu brezposelnih. Izrazitejši preobrat v gibanju registrirane brezposelnosti zaznamo šele v letu 1999, ko se je število brezposelnih oseb začelo zmanjševati, število zaposlenih oseb pa naraščati. Na zmanjšanje brezposelnosti je poleg administrativnih razlogov (na primer uveljavitev novele Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, s katero so osebe, ki so bile vključene v javna dela, pridobile status zaposlene osebe) in učinkov ukrepov politike zaposlovanja pozitivno vplivala tudi rast zaposlenosti.

Po metodologiji anketne brezposelnosti, ki je mednarodno primerljiva, je stopnja brezposelnosti v Sloveniji v letu 2005 znašala 7,4 % in v vseh letih vključno z letom 2000 ni padla pod 7 %. V obdobju 2001-2005 pa je nihala med 6,3 % in 6,7 %. Že od začetka tranzicije (razen v letih 1994, 1995 in 1999) je v slovenskem gospodarstvu prisoten manjši odliv iz brezposelnosti zaradi zaposlitve kot priliv v brezposelnost zaradi izgube dela. Ne glede na to pa se je število registriranih brezposelnih oseb v zadnjih desetih letih zmanjševalo in to predvsem zaradi povečanih črtanj iz evidence iz razlogov, ki ne pomenijo več zaposlitev brezposelnih. Do teh izbrisov števila brezposelnih oseb je prišlo največ po spremembah Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti iz leta 1998 (Kajzer et al., 2006, str. 21).

Za primerjavo izpostavljam povprečno stopnjo nezaposlenosti EU 15, ki je bila v devetdesetih letih zelo visoka. Najvišjo vrednost je dosegla leta 1993, ko je znašala 10,4 %. Sledilo je upadanje do leta 2000, ko je bila povprečna stopnja nezaposlenosti 7,6 %. Vse do leta 2005 pa se je spet povečevala in dosegla raven 8,6 %. Ta raven povprečne stopnje nezaposlenosti je posledica naraščanja heterogenosti v razvoju znotraj vseh petnajstih držav (Blanchard, 2006, str. 25).

6 POVEZANOST GIBANJA ZAPOSLENOSTI IN GOSPODARSKE RASTI

6.1 OKUNOV ZAKON

Ekonomist Arthur M. Okun je leta 1962 predstavil svojo ugotovitev, da obstaja povezava med gibanjem gospodarske rasti in stopnje nezaposlenosti, kar imenujemo Okunov zakon oziroma Okunova hipoteza.

Zelo velik problem vsake recesije je rast stopnje brezposelnosti. Ko output upade, podjetja posledično potrebujejo manj inputov dela, kar pomeni, da prenehajo z najemanjem novih delavcev in nekaj stalnih zaposlenih odpustijo. Za primer lahko izpostavimo razmere v Evropi, ki so bile sredi devetdesetih let tako slabe, da je brezposelnost dosegla tudi več kot 10 % delovne sile. Izkazalo se je, da se brezposelnost v poslovnem ciklu običajno premika skupaj z outputom. Okunov zakon torej podaja povezavo med trgom dobrin in trgom dela. Opisuje namreč povezavo med kratkoročnim gibanjem realnega BDP in spremembami brezposelnosti (Samuelson, Nordhaus, 2002, str. 565).

Okunova hipoteza kaže povezanost med nihanjem realnega proizvoda (Q) okrog potencialnega proizvoda (Q^*), z nasprotnosmernimi nihanjem nezaposlenosti (U) okrog ravnotežne oziroma naravne nezaposlenosti (U^*). Iz tega sledi, da stopnja brezposelnosti upada, kadar je dejanska stopnja rasti nad potencialno stopnjo rasti gospodarstva. Obseg upada stopnje brezposelnosti se razlikuje od države do države in se ga da empirično izračunati. Razliko med zaposlenimi in delovno silo ($L - N$) imenujemo zaposlitvena vrzel in se razlikuje od proizvodne vrzeli, ki je opredeljena kot razlika med dejanskim in potencialnim proizvodom ($Q - Q^*$).

Rast realnega BDP (r) za vsako odstotno točko, ki presega potencialno stopnjo rasti BDP (r^*), povzroči zmanjšanje stopnje brezposelnosti za λ odstotne točke.

Spremembo v stopnji brezposelnosti lahko označimo kot $\Delta u = u_t - u_{t-1}$. Torej velja:

$$\Delta u = -\lambda(r - r^*)$$

Parameter λ nam pove, kakšna je odzivnost spremembe v stopnji brezposelnosti glede na razliko med dejansko in potencialno stopnjo rasti (Senjur, 2001, str. 379).

Kadar je dejanska stopnja rasti (r) enaka potencialni (r^*), se stopnja brezposelnosti (u) ne bo spremenila. V primeru, ko pa je dejanska stopnja rasti višja od potencialne, se bo stopnja brezposelnosti zmanjšala.

Na osnovi rezultatov analize ameriškega gospodarstva je Okun prišel do ugotovitve, da vsak odstotek nezaposlenosti nad 4 % (v takratnih razmerah naravna stopnja brezposelnosti) pomeni v povprečju za 3 % nižji BDP. Oziroma, stopnja brezposelnosti se bo v povprečju zmanjšala za približno 0,3 odstotne točke, če se bo BDP povečal za 1 %. Potencialna stopnja rasti je v tem primeru enaka:

$$r^* = r [1 + 0,032(u - 4)]$$

Tudi novejša študija potrjujejo veljavnost Okunovega zakona, le da se kvantitativne vrednosti razlikujejo. Ocenjen odnos med stopnjo nezaposlenosti in gospodarsko rastjo se giblje v razmerju 1:2 oziroma 1:2,5 in ne 1:3, kot je ocenil Okun (Pajk, 2003, str. 5). V zapisani obliki je Okunov zakon klasična linearna regresija izmerljivih vrednosti in se razlikuje od države do države ter od proučevanega obdobja (Okun, 1983, str. 150).

Kadar nastopijo razmere povečanja brezposelnosti, to privede do relativno večjega zmanjšanja dejanskega proizvoda, če je dejanski proizvod pod ravnijo potencialnega, kot v primeru, če bi bil dejanski proizvod na ravni potencialnega. Poudariti velja tudi časovni zamik, saj raven tekočega BDP vpliva na stopnjo zaposlenosti oziroma brezposelnosti v sledečem obdobju.

Originalni Okunov zakon, ki proučuje dinamiko med zaposlenostjo in gospodarsko rastjo, velja za razvite države, ki delujejo v normalnih gospodarskih pogojih. Preverila bom veljavnost Okunovega zakona v Sloveniji za razdobji 1978-1990 in 1991-2005, torej v državi, ki jo zaznamuje obdobje tranzicije.

V tem poglavju bom izpostavila še eno enačbo, ki prikazuje povezanost gibanja zaposlenosti in gospodarske rasti, povzeto po Mencingerju (2006, str. 8):

$$rZ = a + b*rQ + c*D$$

Avtor te enačbe je prišel do ugotovitve, da je spreminjanje zaposlenosti (rZ) odvisno od spreminjanja gospodarske aktivnosti (rQ). Spremenljivka D v enačbi pojasnjuje razlike med mehanizmom zaposlovanja v obdobju gospodarske rasti in mehanizmom v obdobju, ko gospodarska rast upada ali pa nam prikazuje razlike med institucionalnimi razdobji. Koeficient a nam pove, kakšna je avtonomnost zaposlovanja oziroma nam lahko tudi pove,

kakšni so učinki tehnološkega napredka na zaposlovanje. Pomemben je koeficient b , ki nam pove, kakšna je elastičnost zaposlovanja, torej pove odstotno spremembo zaposlenosti, če se gospodarska rast spremeni za 1 %. Asimetričnost izraža koeficient c .

Avtor je prišel do sledečih rezultatov. Za Slovenijo sta bili v času samoupravnega socializma značilni zelo nizka elastičnost povpraševanja in močna asimetrija. Namreč, ko je bila gospodarska rast pozitivna, so podjetja reagirala s povečanjem zaposlovanja, ko pa je šlo za razmere gospodarskega upadanja, pa zaposlenosti niso zmanjševala. Napredek v tehnologiji ni vodil v zmanjševanje zaposlenosti, ampak se je odražal v višjih plačah zaposlenih in/ali v zmanjševanju delovnih naporov. V času tranzicije, po letu 1980, so se razmere spremenile. Elastičnost zaposlovanja se je povečala, negativna asimetrija pa se je spremenila v pozitivno, kar pomeni, da so podjetja z zaposlenostjo bolj reagirala, ko so se pojavile razmere gospodarskega upadanja kot pa razmere gospodarske rasti.

V nadaljevanju prikazujem korelacijsko in regresijsko analizo, ki nam podaja odgovor na vprašanje, kakšne odvisnosti in povezanosti veljajo v Sloveniji med določenimi spremenljivkami, konkretno med gospodarsko rastjo in zaposlenostjo, med gospodarsko rastjo in nezaposlenostjo ter med zaposlenostjo in nezaposlenostjo.

6.2 POVEZANOST GIBANJA ZAPOSLENOSTI IN GOSPODARSKE RASTI V SLOVENIJI

6.2.1 Slovenija v obdobju 1978-1990

Pri proučevanju povezave med gibanjem zaposlenosti in gospodarske rasti izhajam iz modela proizvodne funkcije, povzetega po Senjurju (2002, str. 125-128), ki kaže povezavo med proizvodnimi tvorci in gospodarsko rastjo. Če sta proizvodna faktorja kapital (K) in delo (L), potem je proizvodna funkcija:

$$Q = F(K, L)$$

Uporabila bom Cobb-Douglasovo proizvodno funkcijo, ki je v splošni obliki zapisana kot $Q = K^\alpha L^\beta$. Ker predpostavljamo, da proizvodna funkcija vodi do konstantnih donosov obsega in je linearno homogena, velja $\alpha + \beta = 1$. Proizvodno funkcijo lahko zapišemo kot:

$$Q = K^\alpha L^{1-\alpha}$$

α predstavlja koeficient elastičnosti proizvodnje glede na kapital, $(1-\alpha)$ pa je koeficient elastičnosti proizvodnje glede na delo. Ker nas zanima odvisnost zaposlenosti od gospodarske rasti, se bo kapital kot količina proizvodjalnih sredstev obravnaval kot določen

od zunaj modela oziroma kot eksogeno dan. Torej K^α za nas predstavlja neko konstanto (B). Proizvodna funkcija sedaj dobi obliko:

$$Q = BL^\beta$$

Zgornja enačba nam prikazuje odvisnost gospodarske rasti od zaposlenosti. Iz tega sklepamo, da je tudi zaposlenost funkcija gospodarske rasti, torej velja:

$$L = F(Q)$$

$$L = A Q^\gamma$$

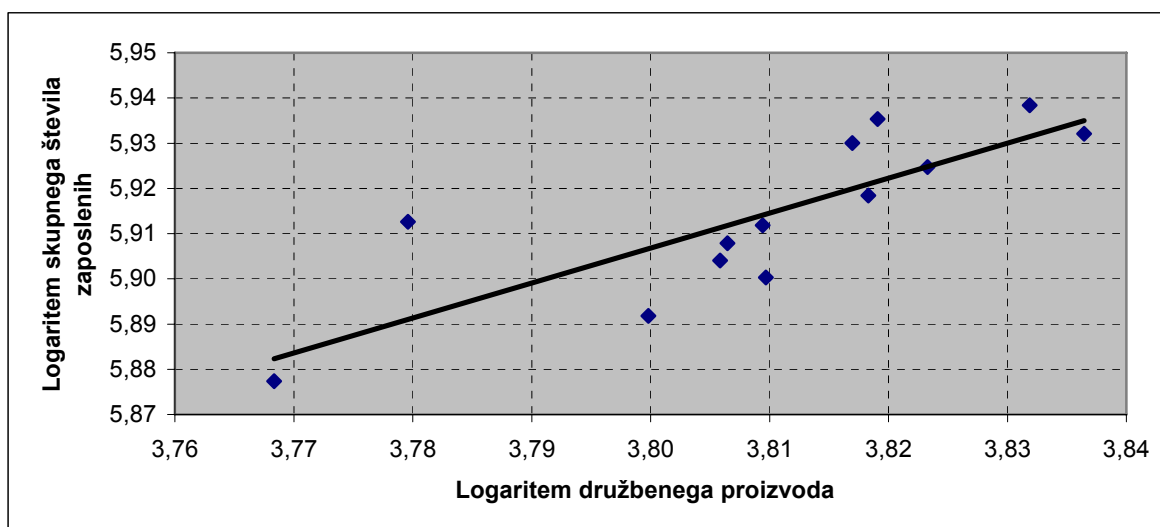
$$\log L = \log A + \gamma \log Q$$

$$r_L = a + \gamma r_Q$$

Po definiciji je stopnja rasti logaritemski odvod funkcije oziroma razmerje med odvodom funkcije in funkcijo samo. Z logaritmiranjem proizvodne funkcije smo dobili funkcijo kot seštevek dveh funkcij. Nato to funkcijo logaritemsko odvajamo in dobimo končni izraz za stopnjo rasti zaposlenosti r_L , ki je enaka vsoti konstante a in obteženi stopnji gospodarske rasti r_Q . Koefficient γ nam pove, za koliko odstotnih točk se spremeni rast zaposlenosti, če se gospodarska rast spremeni za 1 %.

Izraz $\log L = \log A + \gamma \log Q$ nam bo izhodišče pri proučevanju povezanosti gibanja zaposlenosti in gospodarske rasti v Sloveniji za obdobje 1978-1990, ko razpolagamo z nominalnimi kategorijami o družbenem proizvodu in zaposlenosti.

Slika 6: Razsevni diagram med logaritmom skupnega števila zaposlenih in logaritmom družbenega proizvoda v obdobju 1978-1990

Vir: Podatki v Tabeli 3 v Prilogi 2.

Slika 6, na str. 22, nam prikazuje razsevni diagram, s katerim merimo logaritem družbenega proizvoda z linearno lestvico na abscisni osi, logaritem skupnega števila zaposlenih pa z linearno lestvico na ordinatni osi.

Korelacijski koeficient

$$\rho_{yx} = \frac{K_{yx}}{\sqrt{K_y K_x}} = 0,8124$$

Regresijski koeficient

$$\gamma = \frac{K_{yx}}{K_x} = 0,7730$$

Enačba regresijske premice

$$y' = \bar{Y} + \gamma(x - \bar{X})$$

$$y' = 2,9693 + 0,7730x$$

$$\log L = \log A + \gamma \log Q$$

$$\log L = 2,97 + 0,77 \log Q$$

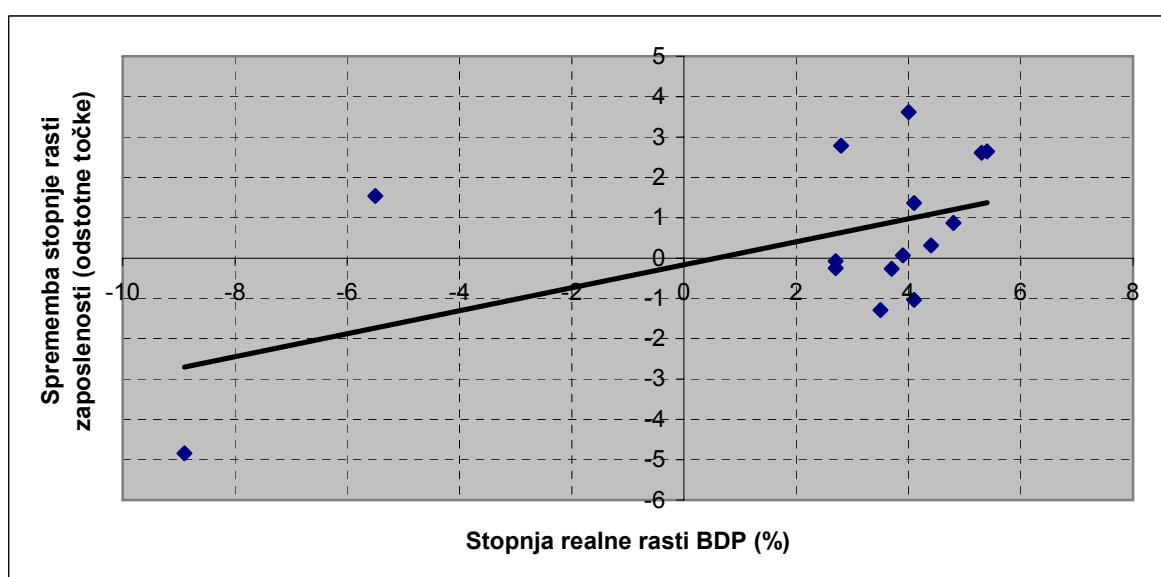
$$r_L = 2,97 + 0,77 r_Q$$

Vir: Podatki v Tabeli 3 v Prilogi 2; lastni izračuni.

6.2.2 Slovenija v obdobju 1991-2005

Za obdobje 1991-2005 razpolagamo s podatki o stopnjah rasti zaposlenosti in gospodarske rasti, zato bo izhodiščna enačba $r_L = a + \gamma r_Q$. Spremenljivka r_L pomeni spremembo stopnje rasti zaposlenosti, koeficient a je neka konstanta, r_Q predstavlja realno rast BDP. Pomemben pa je koeficient γ , ki nam bo povedal, za koliko odstotnih točk se spremeni zaposlenost, če se gospodarska rast spremeni za 1 %.

Slika 7: Razsevni diagram med spremembo stopnje rasti zaposlenosti in stopnjo realne rasti bruto domačega proizvoda v obdobju 1991-2005

Vir: Podatki v Tabeli 4 v Prilogi 2.

Korelacijski koeficient

$$\rho_{yx} = \frac{K_{yx}}{\sqrt{K_y K_x}} = 0,5520$$

Regresijski koeficient

$$\gamma = \frac{K_{yx}}{K_x} = 0,2852$$

Enačba regresijske premice

$$y' = \bar{Y} + \gamma(x - \bar{X})$$

$$y' = -0,1667 + 0,2852x$$

$$\log L = \log A + \gamma \log Q$$

$$r_L = a + \gamma r_Q$$

$$r_L = -0,17 + 0,29 r_Q$$

Vir: Podatki v Tabeli 4 v Prilogi 2; lastni izračuni.

Ker točke v obeh zgornjih razsevnih diagramih ne ležijo na regresijski premici, vidimo, da gibanje zaposlenosti v obeh proučevanih obdobjih ni odvisno le od spreminjanja gospodarske rasti, ampak tudi od drugih dejavnikov, ki jih pojasnujem v nadaljevanju.

Opazujemo odvisnost gibanja zaposlenosti oziroma spremembe v stopnjah rasti zaposlenosti glede na gibanje gospodarski rasti. Obstaja pa tudi nasprotno, torej lahko bi proučevali tudi gibanje gospodarske aktivnosti v odvisnosti od sprememb v zaposlenosti. To nam pove, da gre za dvosmerno korelacijo.

Predznak regresijskih koeficientov oziroma naklona regresijske premice v Slikah 6 in 7 nam kažeta, da gre za pozitivno korelacijo med gibanjem gospodarske rasti in zaposlenostjo. Korelacijski koeficient nam pove, kakšna je stopnja linearne odvisnosti med spremenljivkama. Za obdobje 1978-1990 znaša korelacijski koeficient 0,81, kar pomeni, da gre za visoko korelacijo med proučevanima spremenljivkama (glej lestvico stopenj linearne korelacije v Prilogi 3, na str. 7). V obdobju 1991-2005 korelacijski koeficient v povprečju znaša 0,55. Stopnja linearne odvisnosti med proučevanima spremenljivkama je srednje močna. Iz tega lahko sklepamo, da ima Slovenija vsako leto linearno večjo spremembo v stopnji rasti zaposlenosti v povprečju, če se poveča stopnja realne rasti BDP.

Regresijski koeficient γ v obdobju 1991-2005 znaša 0,29 in pomeni, da se stopnja rasti zaposlenosti poveča za 0,29 odstotne točke v povprečju, če se stopnja gospodarske rasti poveča za 1 %. Vrednost regresijskega koeficienta γ je višja v obdobju 1978-1990, ko znaša 0,77 in nam pove, da se stopnja rasti zaposlenosti poveča za 0,77 odstotne točke v povprečju, kadar se rast družbenega proizvoda poveča za 1 %.

Na osnovi teh rezultatov sklepamo, da je bila povezanost gibanja zaposlenosti in gospodarske rasti močnejša v obdobju, ko je bilo slovensko gospodarstvo v recesiji. V času oživljanja gospodarske rasti pa se je v Sloveniji odvisnost gibanja zaposlenosti od gospodarske rasti sicer zmanjšala, vendar je še vedno ostala srednje močna.

6.3 POVEZANOST GIBANJA NEZAPOSLENOSTI IN GOSPODARSKE RASTI V SLOVENIJI

Pri proučevanju povezanosti gibanja gospodarske rasti in nezaposlenosti bom izhajala iz enačbe $\Delta u = -\lambda (r - r^*)$. Predpostavila bom, da je rast potencialnega proizvoda (r^*) enaka nič. Pri regresijski enačbi je vedno prisotna še neka konstanta. Torej je končen izraz:

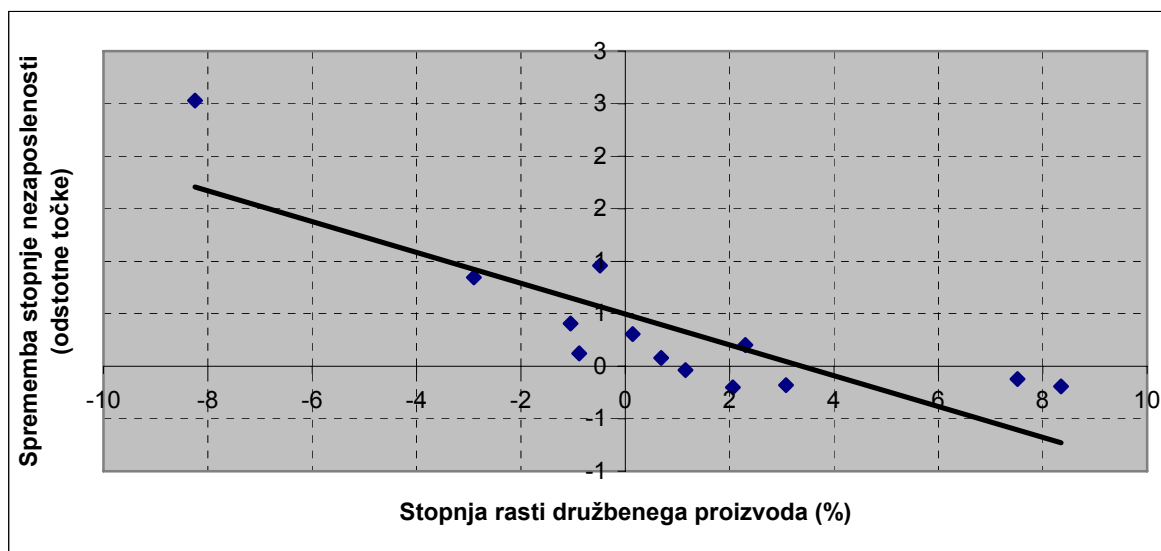
$$\Delta u = a - \lambda r$$

Pomemben je koeficient elastičnosti λ , ki nam pove, za koliko odstotnih točk se zmanjša stopnja brezposelnosti (u), če se stopnja rasti realnega proizvoda (r) poveča za 1 %.

Spremembo v stopnji brezposelnosti bom izračunala kot razliko med stopnjo nezaposlenosti v tekočem letu in stopnjo nezaposlenosti v preteklem letu, torej: $\Delta u = u_t - u_{t-1}$. Stopnja brezposelnosti se izračuna kot odstotni delež brezposelnih oseb v aktivnem prebivalstvu. Delovno silo (N) sem izračunala tako, da sem številu vseh zaposlenih v podjetjih, drugih organizacijah in pri zasebnikih prištela registrirane brezposelne osebe, na dan 31.12.

6.3.1 Slovenija v obdobju 1978-1990

Slika 8: Razsevni diagram med spremembo stopnje nezaposlenosti in stopnjo rasti družbenega proizvoda v obdobju 1978-1990

Vir: Podatki v Tabeli 5 v Prilogi 2.

Korelacijski koeficient

$$\rho_{yx} = \frac{K_{yx}}{\sqrt{K_y K_x}} = -0,8269$$

Regresijski koeficient

$$\lambda = \frac{K_{yx}}{K_x} = -0,1468$$

Enačba regresijske premice

$$y' = \bar{Y} + \lambda(x - \bar{X})$$

$$y' = 0,4956 - 0,1468x$$

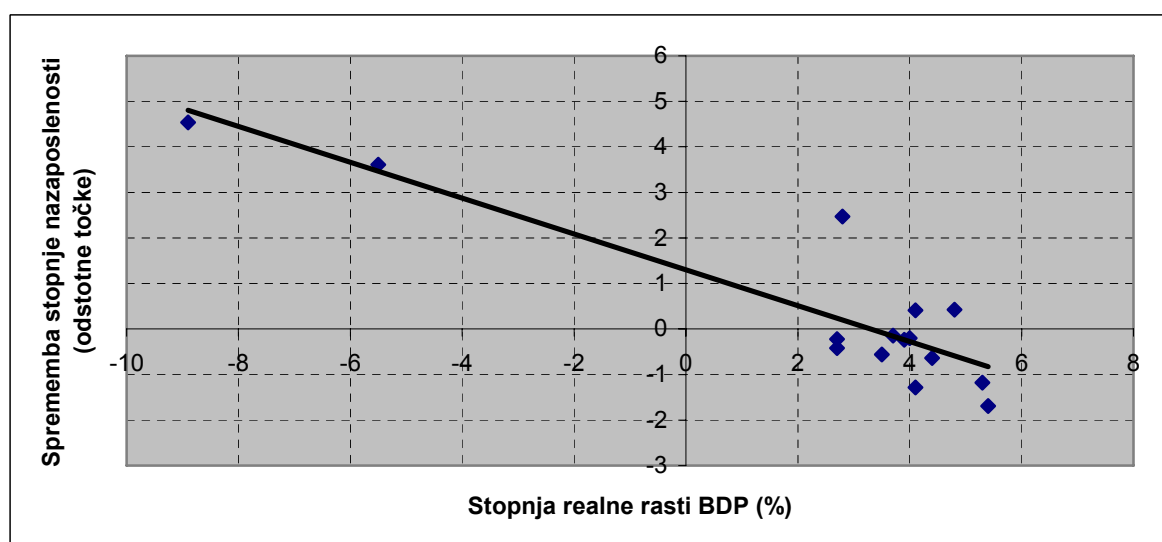
$$\Delta u = a - \lambda r$$

$$\Delta u = 0,50 - 0,15 r$$

Vir: Podatki v Tabeli 5 v Prilogi 2; lastni izračuni.

6.3.2 Slovenija v obdobju 1991-2005

Slika 9: Razsevni diagram med spremembo stopnje nezaposlenosti in stopnjo realne rasti bruto domačega proizvoda v obdobju 1991-2005

Vir: Podatki v Tabeli 6 v Prilogi 2.

Korelacijski koeficient

$$\rho_{yx} = \frac{K_{yx}}{\sqrt{K_y K_x}} = -0,8884$$

Regresijski koeficient

$$\lambda = \frac{K_{yx}}{K_x} = -0,3942$$

Enačba regresijske premice

$$y' = \bar{Y} + \lambda(x - \bar{X})$$

$$y' = 1,2979 - 0,3942x$$

$$\Delta u = a - \lambda r$$

$$\Delta u = 1,30 - 0,39 r$$

Vir: Podatki v Tabeli 6 v Prilogi 2; lastni izračuni.

Korelacijski koeficient za obdobje 1978-1990 znaša -0,83, v obdobju po letu 1991 pa se je njegova vrednost še nekoliko povečala, in sicer na -0,89. Iz tega sledi, da v obeh proučevanih obdobjih med stopnjami gospodarske rasti in spremembami stopenj nezaposlenosti velja visoka korelacija (glej lestvico stopenj linearne korelacije v Prilogi 3, na str. 7). Torej lahko govorimo o odvisnosti stopnje nezaposlenosti od gospodarske rasti.

Glede na dobljene rezultate sklepamo, da se je stopnja nezaposlenosti v obdobju recesije, med leti 1978-1990, v povprečju zmanjšala za 0,15 odstotnih točk letno, če se je stopnja rasti družbenega proizvoda povečala za 1 %. Po letu 1991, v času oživljanja gospodarske rasti v Sloveniji, pa se je regresijski koeficient absolutno gledano povečal, in sicer na -0,39, kar pomeni, da je povečanje realne rasti BDP za 1 % privedlo do zmanjšanja stopnje nezaposlenosti v povprečju za 0,39 odstotne točke letno. Na osnovi analize za Slovenijo v obeh proučevanih obdobjih lahko potrdimo veljavnost Okunovega zakona, saj nam predznak obeh regresijskih koeficientov kaže negativno povezanost med stopnjami gospodarske rasti in spremembami stopenj nezaposlenosti.

V socializmu je bila brezposelnost predvsem strukturne narave. V prvih letih po razpadu Jugoslavije je zmanjšanje gospodarske aktivnosti spremljalo hitro povečevanje števila registriranih brezposelnih oseb. Največji padeč gospodarske aktivnosti je bil zabeležen leta 1991. V letu 1994 je prišlo do znižanja brezposelnosti, ki je ohranjala raven vse do leta 1999. V času tranzicije je prevladovala ciklična brezposelnost (Mencinger, 2006, str.9).

Na osnovi empirične analize o povezanosti gibanja gospodarske rasti in nezaposlenosti lahko povzamemo, da v obdobju gospodarske recesije število brezposelnih oseb hitro naraste, za zmanjševanje brezposelnosti pa je potrebno večletno obdobje gospodarske rasti.

6.4 POVEZANOST GIBANJA ZAPOSLENOSTI IN NEZAPOSLENOSTI V SLOVENIJI V OBDOBJU 1978-2005

Pri proučevanju povezanosti gibanja med številom zaposlenih in številom brezposelnih oseb izhajamo iz enačbe o delovni sili: $N = L + U$. Teoretično gledano bi se moralo skupno število zaposlenih (L) povečati ravno za toliko ljudi, za kolikor se zmanjša število registriranih brezposelnih oseb (U). Regresijski koeficient β bi bil enak 1. Vendar pa so rezultati, ki odsevajo realnost v Sloveniji za obdobje 1978-2005, nekoliko drugačni.

Korelacijski koeficient

$$\rho_{yx} = \frac{K_{yx}}{\sqrt{K_y K_x}} = -0,9152$$

Regresijski koeficient

$$\beta = \frac{K_{yx}}{K_x} = -0,5858$$

Enačba regresijske premice

$$y' = \bar{Y} + \beta(x - \bar{X})$$

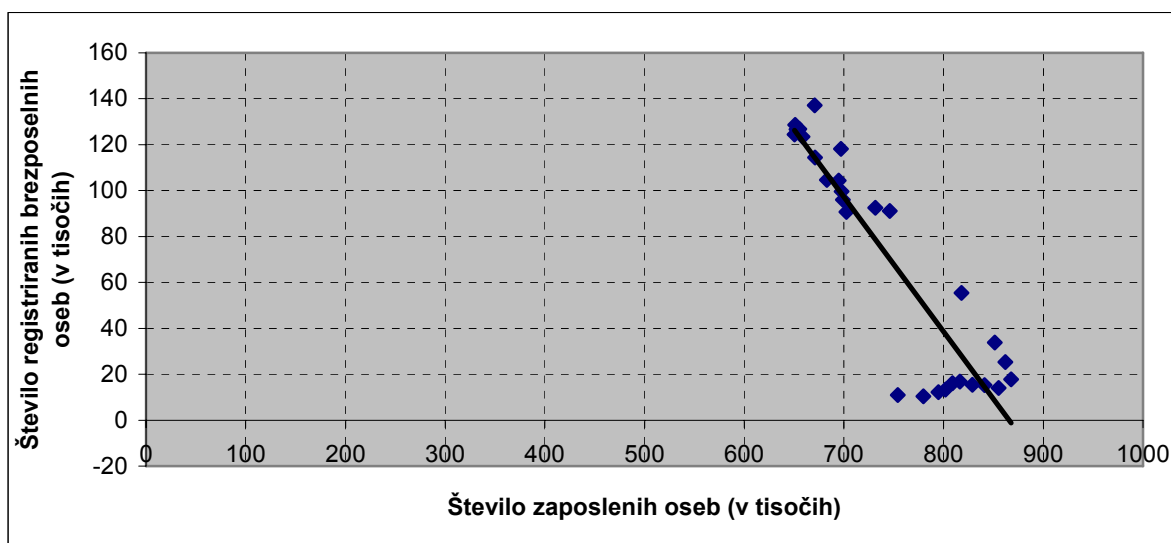
$$y' = 507,24 - 0,5858x$$

$$\Delta U = a - \beta \Delta L$$

$$\Delta U = 507,24 - 0,59 \Delta L$$

Vir: Podatki v Tabeli 7 v Prilogi 2; lastni izračuni.

Slika 10: Razsevni diagram med številom registriranih brezposelnih oseb na dan 31.12. in povprečnim letnim številom zaposlenih v Sloveniji v obdobju 1978-2005

Vir: Podatki v Tabeli 7 v Prilogi 2.

Povezanost gibanja zaposlenosti in nezaposlenosti sem proučila za celotno obdobje 1987-2005. Razsevni diagram na Sliki 10 nam prikazuje odvisnost števila registriranih brezposelnih oseb od povprečnega letnega števila zaposlenih oseb. Korelacijski koeficient za proučevano obdobje znaša $-0,92$ in nam pove, da gre za zelo visoko korelacijo med danima spremenljivkama (glej lestvico stopenj linearne korelacije v Prilogi 3, na str. 7). Regresijski koeficient β v tem primeru znaša $-0,59$ in nam pove, da se število registriranih brezposelnih zmanjša le za 586 oseb v povprečju, če se v določenem letu znotraj proučevanega obdobja povprečno število zaposlenih poveča za 1000 oseb.

Tovrsten rezultat prikazuje umikanje slovenskega prebivalstva iz delovne sile. Brezposelni se namreč selijo iz aktivnega v neaktivno prebivalstvo. Aktivnost starejših generacij je pogojena z zgodnjim izstopom iz trga delovne sile, v katerega pa se mladi vedno kasneje vključujejo zaradi podaljševanja dobe njihovega izobraževanja. Trend zmanjševanja rodnosti, podaljševanja življenjske dobe prebivalstva in upadanja selitvenega prirasta tudi vplivajo na nižanje stopnje delovne aktivnosti.

Za razreševanje tega problema mora Slovenija upoštevati evropsko politiko zaposlovanja, s katero bo preprečila prezgodnjo selitev starejših med vzdrževano prebivalstvo in povečevala stopnjo delovne aktivnosti mladih. Skrajšati bo potrebno študijski čas (Bolonjski proces), omejiti študentsko delo in bonitete, ki podaljšujejo čas dokončanja študija, uvesti druge oblike finančne pomoči študentom (kredit, štipendije) in jih spodbujati k osamosvajanju od družin z zagotavljanjem pogojev bivanja (študentski domovi, neprofitna stanovanja). Primanjkljaj delovne sile v določenih starostnih skupinah je možno odpravljati tudi s priseljevanjem tujcev in zmanjševanjem izseljevanja visoko usposobljenih slovenskih kadrov v tujino.

Konec osemdesetih let in v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja se je število registriranih brezposelnih oseb drastično povečevalo vse do leta 1993, nato je sledilo obdobje ustalitve, od leta 1998 dalje pa je število registriranih brezposelnih oseb začelo upadati (glej Sliko 5, na str. 17). Za obdobje po osamosvojitvi Slovenije je v našem gospodarstvu skoraj v vsakem letu prisoten manjši odliv iz brezposelnosti zaradi zaposlitve kot priliv v brezposelnost zaradi izgube dela. Po besedah Mencingerja (2006, str. 7) je pričakovati, da se bo najverjetneje s povečevanjem formalnega števila zaposlenih istočasno zmanjševalo število zaposlitev na »črno«, zaposlitev preko študentskih servisov ali kakšnih drugih prožnih oblik zaposlovanja. Prožnost trga dela je usmerjena na ponudbo dela, torej probleme rešuje le navidezno, stopnja in rast brezposelnosti, ki pa sta problem na strani povpraševanja po delu, pa ostajata visoka.

7 VELJAVNOST OKUNOVEGA ZAKONA V TRANZICIJSKEM OBDOBJU V SLOVENIJI

Originalni Okunov zakon pravi, da obstaja pozitivno razmerje med stopnjo rasti proizvodnje in stopnjo rasti zaposlenosti ter negativna povezanost med stopnjo rasti nezaposlenosti in stopnjo rasti proizvodnje. Na osnovi empirične analize lahko rečemo, da v Sloveniji omenjena trditev velja za obe proučevani obdobji, torej v času pred razpadom socialističnega sistema bivše Jugoslavije in v obdobju po letu 1991, ko gre za oživljanje gospodarske rasti.

Če se je stopnja rasti družbenega proizvoda v Sloveniji pred razpadom Jugoslavije povečala za 1 %, je to vplivalo na zmanjšanje stopnje brezposelnosti samo za 0,15 odstotne točke v povprečju. Vendar pa je ta povezanost v obdobju po letu 1991 postala izrazitejša. Povečanje stopnje realne rasti BDP za 1 % je vodilo v zmanjšanje stopnje brezposelnosti za 0,39 odstotne točke.

V času zaostrovanja razmer pred razpadom socialističnega sistema nekdanje Jugoslavije problem brezposelnosti v Sloveniji še ni bil posebej izrazit. Bilo je veliko prikrite brezposelnosti. Poleg tega trg delovne sile v socialističnih državah sploh ni obstajal. Kot vidimo, se je vrednost regresijskega koeficienta, ki kaže povezanost gibanja nezaposlenosti in gospodarske rasti, v obdobju oživljanja gospodarstva v Sloveniji povečala. Prikrita brezposelnost se je začela odpravljati, kar je vplivalo na velik porast brezposelnih oseb v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja. Torej, v času gospodarske recesije je brezposelnost v Sloveniji hitro naraščala, za njeno zmanjšanje pa je bilo potrebno daljše obdobje gospodarske rasti.

Še v času, ko je bila Slovenija socialistična država, je povečanje gospodarske rasti za 1 % vodilo v povečanje stopnje rasti zaposlenosti za 0,77 odstotne točke. S propadom sistema nekdanje Jugoslavije in vse do leta 2005 pa se je to razmerje močno zmanjšalo. Namreč, če

je v proučevanem obdobju realna rast BDP porasla za 1 %, je to v povprečju vodilo v povečanje stopnje rasti zaposlenosti samo za 0,29 odstotne točke. Na osnovi izračunov vidimo, da je povezanost gibanja zaposlenosti in gospodarske rasti izrazitejša v času gospodarske recesije kot pa v obdobju oživljanja gospodarske rasti.

Razlago tovrstnih rezultatov najdemo v strukturnih spremembah, ki so se dogajale v gospodarstvu znotraj tranzicijskega obdobja. Slovenija je bila na začetku tranzicije prezaposlena. To se je odrazilo v velikem upadu zaposlenosti v celotni industrijski panogi. Poleg tega je prišlo do velikega upada zaposlenosti v delovno intenzivnih panogah, kjer gre za nizko plačane delavce. Eden od očitnih razlogov je tudi zmanjševanje zaposlenosti v velikih podjetjih. Zaposlenost je upadala skozi celotno tranzicijsko obdobje, ne samo takrat, ko je slovensko gospodarstvo trpelo negativne stopnje rasti BDP, ampak tudi, ko so bile stopnje rasti BDP že pozitivne.

7.1 STRUKTURNE SPREMEMBE SLOVENSKEGA GOSPODARSTVA V PREHODU

Pojav tranzicije v slovenskem gospodarstvu je spremljal proces korenitih strukturnih sprememb. Mednje štejemo prehod od družbene k zasebni lastnini, velika podjetja so zamenjala majhna in srednje velika, ki so se selila v tehnološko intenzivnejše panoge in postopno začele opuščati delovno intenzivne in neperspektivne proizvodne programe. Z razpadom Jugoslavije je Slovenija izgubila velik delež notranjega trga. Poleg tega je izgubila tudi trge nekaterih vzhodnoevropskih držav. Iz trgov nekdanje skupne države se je moralo slovensko gospodarstvo preseliti na cenovno in kakovostno zahtevnejše trge razvitih evropskih držav. Vse to je vplivalo na upad zaposlenosti in zaustavitev oziroma negativne gospodarske rasti v Sloveniji.

Večina podjetij v Sloveniji je bila ob začetku prehoda v družbeni lasti. To so bila predvsem velika podjetja, ki so se ukvarjala pretežno z industrijsko dejavnostjo. Podjetij, ki bi se ukvarjala s storitveno dejavnostjo, je bilo dokaj malo. V začetku devetdesetih let se je struktura podjetij začela spreminjati. To je vplivalo na hitrejšo deinstucionalizacijo in privatizacijo slovenskega gospodarstva. Povečevalo se je število malih podjetij, kar je privedlo do novih storitvenih podjetij, ki so bila kapitalno intenzivnejša.

Strukturno prilagajanje slovenskega gospodarstva je močno povezano z integracijo podjetniškega sektorja v mednarodne, predvsem zahodnoevropske proizvodno-trgovinske tokove. Glavni namen strukturnih sprememb je podpirati proces dolgoročno vzdržne gospodarske rasti. Dinamika strukturnega prilagajanja je odvisna od hitrosti odziva države na zunanje šoke, ki so ponavadi enkratnega značaja, na primer; naraščajoče cene nafte, proces ekonomske tranzicije v osemdesetih letih 20. stoletja, ki je zajel nekdanja centralnoplanska gospodarstva v vzhodni in jugovzhodni Evropi (Kovačič, Zupančič, Kušar, 2003, str. 7-11).

7.2 UPAD ZAPOSLENOSTI V CELOTNI INDUSTRIJSKI PANOGI

Kmetijstvo je bilo nekoč vodilna gospodarska panoga. Z industrijsko revolucijo je zavzela največji delež industrija. Dandanes pa je za razvite države značilna prevlada storitvenega sektorja. Obdobje tranzicije je slovensko gospodarstvo spremljalo z velikim upadom zaposlenosti v celotni industrijski panogi.

Eden od načinov merjenja strukturnih sprememb v narodnem gospodarstvu je merjenje deležev različnih panog v BDP. V nadaljevanju prikazujem deleže dodane vrednosti in deleže zaposlenosti za tri glavne gospodarske sektorje; kmetijstvo, industrijo in storitveni sektor, glede na vse panoge dejavnosti. V sektor kmetijstva uvrščam kmetijstvo, lov, gozdarstvo in ribištvo. Rudarstvo, predelovalne dejavnosti, oskrba z elektriko, plinom in vodo ter gradbeništvo pa spadajo v sektor industrije.

Tabela 4: *Struktura dodane vrednosti po gospodarskih sektorjih za Republiko Slovenijo v obdobju 1990-2005 (%)*

Sektor	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Kmet.	5,53	5,71	5,82	5,13	4,54	4,54	4,43	4,22	4,08	3,27	3,20	2,97	3,18	2,55	2,69	2,54
Ind.	41,70	44,01	40,18	38,06	39,38	37,60	37,53	37,36	37,61	36,26	36,20	35,94	35,33	35,60	34,96	34,08
Stor.	52,77	50,28	54,00	56,81	56,08	57,86	58,04	58,42	58,31	60,47	60,60	61,09	61,49	61,85	62,35	63,38

Vir: Statistični letopis RS 1998, 2000, 2005, 2006; lastni izračuni.

Kmetijstvo

Kot je razvidno iz Tabele 4, se je delež kmetijstva v dodani vrednosti skozi proučevano obdobje zmanjševal. Ob osamosvojitvi je znašal ta delež 5,71 %, v letu 2005 pa samo še 2,54 %. Kljub temu, da delež kmetijstva v celotnem gospodarstvu nenehno upada, je ta sektor izredno pomemben. Ima namreč močan vpliv na proizvodnjo hrane, na zaposlovanje prebivalstva, na izrabo zemlje kot tudi na zunanjo trgovino (Eatwell et al., 1996, str. 27).

Tabela 5: *Struktura zaposlenosti po gospodarskih sektorjih za Republiko Slovenijo v obdobju 1990-2005 (%)*

Sektor	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Kmet.	8,13	8,36	7,80	7,57	6,96	6,88	6,32	6,18	6,20	5,97	5,66	5,17	4,64	4,78	4,63	4,50
Ind.	49,34	48,37	57,08	44,72	43,82	43,57	42,42	41,23	40,39	39,76	39,41	39,19	37,81	37,20	36,56	36,17
Stor.	42,53	43,27	45,12	47,71	49,22	49,55	51,26	52,59	53,41	54,27	54,93	55,64	57,25	58,02	58,81	59,33

Vir: Statistični letopis RS 2001, 2002, 2006; lastni izračuni.

V Sloveniji delež kmetijstva v bruto domačem proizvodu upada zaradi nižje učinkovitosti v primerjavi z državami zahodne Evrope. Le-ta je posledica zastarele tehnologije, večanja razkoraka med cenami kmetijskih in industrijskih proizvodov v škodo kmetijskih, majhnih investicij v smislu vlaganja v razvoj in napredek zaradi pomanjkanja kapitala, nižje zaščite

kmetijskih proizvodov in izgube tržnega deleža zaradi subvencioniranih uvoženih živil iz zahodnih držav.

Za boljšo predstavo v naslednji tabeli prikazujem, za koliko odstotkov se je zaposlenost v posameznem gospodarskem sektorju spremenila v petnajstih letih glede na izhodiščno leto 1990.

Tabela 6: *Indeksi zaposlenosti po gospodarskih sektorjih za Republiko Slovenijo v obdobju 1990-2005 (%)*

Sektor	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Kmet.	100	102,83	95,94	93,11	85,61	84,62	77,74	76,01	76,26	73,43	69,62	63,59	57,07	58,79	56,95	55,35
Ind.	100	98,03	115,69	90,64	88,81	88,31	85,97	83,56	81,86	80,58	79,87	79,43	76,63	75,40	74,10	73,31
Stor.	100	101,74	106,09	112,18	115,73	116,51	120,53	123,65	125,58	127,60	129,16	130,83	134,61	136,42	138,28	139,50

Vir: Podatki v Tabeli 5.

Tabeli 5 in 6 nam prikazujeta upadanje števila zaposlenih v kmetijskem sektorju. Ob osamosvojitvi je bilo v kmetijstvu zaposlenih nekaj več kot 8 % ljudi, do leta 2005 pa se je delež zmanjšal na 4,5 %, kar pomeni, da je prišlo do upada zaposlenosti v kmetijstvu za približno 45 %. Na povečevanje rasti produktivnosti kmetijstva lahko gospodarstvo vpliva z zaščito nekaterih kmetijskih proizvodov, modernizacijo transporta, predelave in skladiščenja in s tem poskuša slediti dogajanjem v bolj razvitih gospodarstvih.

Industrija

Slovensko gospodarstvo se je na začetku devetdesetih let znašlo v krizi, ki je dosegla dno v letu 1992. Te razmere so se odrazile tako v sektorju kmetijstva kot tudi v dejavnostih industrije. Po letu 1993 je v industriji sledilo izboljšanje razmer. Proizvodnja v industriji je torej dosegla dno v začetku devetdesetih let, zmanjševanje zaposlenosti v industriji pa se vse do danes še ni ustavilo. To pomeni, da smo deležni negativne stopnje rasti zaposlenosti v industriji že več kot desetletje ne glede na to, da je stopnja rasti industrijskih proizvodov že pozitivna.

Vendar je po letu 1994 v dejavnostih industrije vseskozi prisotno upadanje deleža dodane vrednosti kot tudi deleža zaposlenosti glede na vse gospodarske panoge (glej Tabelo 4, na str. 31). Upad je največji v panogah, tekstilne, usnjarsko-predelovalne in lesne industrije, kar prikazujem v nadaljevanju. V letu 1990 je industrijski sektor ustvaril še 41,70 % dodane vrednosti, v letu 2005 pa samo še 34,08 %. Ob osamosvojitvi je bila v dejavnostih industrije zaposlena približno polovica slovenskega prebivalstva. Do leta 2005 pa se je delež zaposlenosti v industrijskem sektorju zmanjšal za nekaj več kot 25 % (glej Tabelo 6).

Slovensko gospodarstvo je bilo v preteklosti močno usmerjeno v industrijske panoge. Na upad industrije v bruto domačem proizvodu je vplivala zastarela tehnologija in visoka

zadolženost naših podjetij. Poleg tega so se podjetja premalo ukvarjala s samim trženjem svojih proizvodov. Slovensko gospodarstvo tovrsten problem lahko rešuje tako, da se poskuša s svojimi proizvodi uveljaviti na tujih trgih. Sprejeti in upoštevati mora standarde in tehnične norme, ki so primerljive evropskim, se osredotočiti na proizvodnjo izdelkov z visoko dodano vrednostjo in znižati uvozne ovire za tuje proizvode. K temu lahko veliko pripomore tudi visoko izobražena in usposobljena delovna sila.

Storitve

Storitve v vseh razvitih državah predstavljajo največji delež v bruto domačem proizvodu. Poleg tega je v storitvenem sektorju zaposlenih največ ljudi. V Sloveniji je delež storitev v dodani vrednosti začel hitro naraščati že zadnja leta pred pospešenim razpadanjem jugoslovanskega trga. Leta 1990 je ta delež znašal 52,77 % in se je do leta 2005 dvignil na 63,38 % (glej Tabelo 4, na str. 31). Ob osamosvojitvi Slovenije je bilo največ ljudi zaposlenih v industrijskih panogah (49,34 %), v storitvenih dejavnostih je bilo tedaj 42,53 % zaposlenih. Že v letu 1993 pa je prevladal delež zaposlenih v storitvenem sektorju, ki se je do leta 2005 povečal na 59,33 % vseh zaposlenih v gospodarskih sektorjih (glej Tabelo 5, na str. 31).

Povečevanje storitvenega deleža v dodani vrednosti je posledica hitrejši rasti cen storitev v primerjavi s cenami blaga. Poleg tega se povečuje produktivnost v delovno intenzivnih storitvenih dejavnostih in vse hitrejši je razvoj in širitev informacijske tehnologije.

Treba je poudariti, da so storitve zelo pomemben sestavni del drugih dejavnosti. Industrija dandanes preprosto ne bi mogla funkcionirati brez določenih storitev, kot so na primer telekomunikacije, transport, bančništvo in finančne storitve (Eatwell et al., 1996, str. 148). Lahko rečemo, da slovensko gospodarstvo sledi razvitim državam Zahoda, kjer storitve zavzemajo največji delež bruto domačega proizvoda in kjer je odstotkovno zaposlenih tudi največ ljudi.

7.3 UPAD ZAPOSLENOSTI V DELOVNO INTENZIVNIH PANOGAH

V času tranzicije se je slovensko gospodarstvo moralo soočiti z intenzivnimi strukturnimi spremembami znotraj predelovalne industrije. V obdobju po letu 1991 so v strukturi dodane vrednosti predelovalnih dejavnosti največ pridobile kemijska, elektro, gumarska in strojna industrija, največje zmanjšanje deležev pa je bilo v delovno intenzivnih panogah, zlasti v tekstilni in usnjarski industriji (Kovačič, Zupančič, Kušar, 2003, str. 22).

V Tabeli 7, na str. 34, prikazujem gibanje zaposlenosti v izbranih delovno intenzivnih panogah v Sloveniji po letu 1990.

Tabela 7: Število zaposlenih oseb v izbranih delovno intenzivnih panogah v Sloveniji (v tisočih)

Delovno intenzivna panoga	1990	1995	2000	2005
Proizvodnja tekstilij, tekstilnih in krznenih izdelkov	51,0	43,2	34,8	23,4
Proizvodnja usnja, usnjenih izdelkov	13,9	11,4	8,6	6,3
Obdelava in predelava lesa	20,8	14,4	13,7	11,9

Vir: Statistični letopis RS 2001, 2004, 2006.

Tekstilna in usnjarska industrija

Slovenska tekstilna in usnjarska industrija sta se po razpadu Jugoslavije znašli v kritičnem položaju, saj je prišlo do izgube pomembnega trga, ki je bil do takrat dokaj nezahteven. Svojo celotno proizvodnjo je bila Slovenija prisiljena usmeriti na mali slovenski trg, ki pa ni bil sposoben absorbirati celotne proizvodnje. Zaradi težav v poslovanju in zaradi globalizacije je v zadnjih dveh desetletjih propadlo veliko podjetij, zaradi prestrukturiranja podjetij pa je veliko delavcev izgubilo zaposlitev.

V drugi polovici devetdesetih let so bile dokončno odpravljene uvozne ovire na končne tekstilne izdelke in obutev. Poleg tega so se tudi zmanjševale količinske omejitve pri uvozu tekstilnih izdelkov. Stroški dela v naši državi so postajali precej visoki v primerjavi z ostalimi srednje in vzhodnoevropskimi državami.

Z vstopom Slovenije v Evropsko unijo (v nadaljevanju EU), se je za naše gospodarstvo odprl trg. Poleg tega se je močno povečala tuja konkurenca na domačem trgu. Slovenska podjetja so s tem postala prisiljena povečevati svojo konkurenčnost in se usmeriti na trge razvitih evropskih držav. Upad zaposlenih se je v tekstilni, oblačilni in usnjarskopredelovalni industriji nadaljeval.

Zelo velik problem v slovenski tekstilni in usnjarski industriji predstavlja neprepoznavnost naših blagovnih znamk v svetu. Globalizacija za podjetja tekstilne in usnjarske proizvodnje pomeni, da lahko preproste proizvodne procese opravi tudi nekvalificirana delovna sila v vzhodnih državah, in sicer po nižji ceni dela od tiste, ki velja v Sloveniji. Zaradi previsokih stroškov dela nekvalificirane delovne sile postaja tehnološko preprosta proizvodnja v Sloveniji vse bolj nerentabilna. To vodi podjetja v zapiranje nekonkurenčnih proizvodnih programov, ki jih selijo v tujino, doma pa odpuščajo predvsem nekvalificirano delovno silo.

Odprava kvot v EU za uvoz tekstila iz članic Svetovne trgovinske organizacije je močno povečala uvoz iz azijskih držav. V zadnjem času je v ospredju predvsem Kitajska, ki s svojimi zmogljivostmi in cenami delovne sile konkurira svetovnim proizvajalcem oblačil in tekstila. Ogromen uvoz kitajskega tekstila na ameriški in evropski trg močno ogroža slovensko tekstilno industrijo, kar bo vplivalo na še večje odpuščanje delavcev.

Problem slovenskih podjetij je tudi v premajhnem vlaganju v raziskave in opremo, saj imajo pogosto preveč stroškov z zaposlenimi in odpravninami in tako ostane za razvoj premalo sredstev. V želji po konkuriranju mednarodnim podjetjem je prišlo do povezovanja med velikimi in srednje velikimi podjetji v tekstilni in oblačilni industriji v razvojne in industrijske centre. Ker se tudi samostojni podjetniki srečujejo z vedno težjimi pogoji poslovanja in previsokimi stroški delovne sile, je smiselno povezovati manjša podjetja v grozde, katerih glavni namen je dvigniti konkurenčnost in prepoznavnost na mednarodni ravni.

Lesna industrija

Lesna industrija v Sloveniji je ena od tradicionalnih predelovalnih panog. Njeni začetki segajo v drugo polovico 19. stoletja. Slabo plačana delovna sila in izredno poceni lesna surovina sta omogočila hiter in dinamičen razvoj te gospodarske panoge. Že pred razpadom Jugoslavije so se pogoji gospodarjenja za slovensko lesno industrijo pričeli vse bolj zaostrovati. Število zaposlenih v tej panogi je začelo upadati in še danes upadanje zaposlenosti ni doseglo dna. Kot nam prikazuje Tabela 7, na str. 34, se je zaposlenost v lesni industriji v zadnjih petnajstih letih zmanjšala skoraj za polovico.

Eden od razlogov tolikšnega upada zaposlenosti v slovenski lesni industriji je v veliki meri posledica izgube trgov nekdanje Jugoslavije konec osemdesetih let prejšnjega stoletja. S tem se je izvozni trg močno skrčil. Premajhno povpraševanje je vodilo v zmanjšanje proizvodnje in prodaje pohištva. Za Slovenijo so bili namreč še v bivši Jugoslaviji značilni veliki industrijski obrati in masovna proizvodnja, ki je zagotavljala nizke cene. Vse to je vplivalo na velik upad zaposlenosti.

Kljub hitremu krčenju zaposlitve v zadnjih petnajstih letih je slovenska lesno–predelovalna in pohištvena industrija še vedno delovno intenzivna panoga. Prav to je razlog, da se v zadnjih letih Slovenija srečuje z ostro konkurenco iz vzhodne Evrope in Azije. Vse bolj pomembna postaja kakovost in pridobivanje konkurenčnih prednosti, kar pa od podjetja zahteva velika vlaganja v raziskave in razvoj. V ta namen je Slovenija ustanovila lesarski grozd, v katerega je vključenih enaindvajset lesno–predelovalnih podjetij z bogato tradicijo in z dobro prepoznavnostjo v slovenskem prostoru. Lesarski grozd povezuje tretjino zaposlenih v lesno–predelovalni industriji v Sloveniji in velja za najpomembnejšo slovensko lesarsko raziskovalno ustanovo.

7.4 UPAD ZAPOSLENOSTI V VELIKIH PODJETJIH

Pred propadom socialističnega sistema, konec osemdesetih let prejšnjega stoletja, so bila za Slovenijo značilna relativno velika podjetja. Po razpadu Jugoslavije je Slovenija kot samostojna država postala majhno gospodarstvo, za katerega je bil obstoj velikih podjetij skoraj nemogoč. Prehod v tržno gospodarstvo je za Slovenijo pomenil prehod od dokaj

velikih v relativno majhna in srednje velika podjetja. Ta proces je še bolj poglobil prehod od družbene k privatni lastnini.

V razdobju 1991-1994 so opazne velike spremembe v velikostni strukturi podjetij. Največji porast je bil v številu mikro podjetij, v katerih je zaposlenih do 9 ljudi (glej Tabela 8). Število teh podjetij se je v proučevanem obdobju povečalo z 9611 na 26489, delež zaposlenih pa z 1,8 % na 8,4 %. Število majhnih podjetij je tudi naraščalo v nasprotju s podjetji, ki imajo število zaposlenih večje od 250. Opazen je velik upad zaposlenosti v velikih podjetjih, z 52 % na 37,3 % v letih od 1991 do 1994.

Tabela 8: *Struktura števila podjetij po velikosti podjetij in po številu zaposlenih v Sloveniji leta 1991 in 1994*

Velikost podjetja	1991		1994	
	število podjetij	zaposleni (%)	število podjetij	zaposleni (%)
0	5201	0,0	9799	0,0
1-2	2971	0,7	11475	3,2
3-5	1010	0,6	3836	3,1
6-9	429	0,5	1379	2,1
mikro	9611	1,8	26489	8,4
10-24	522	1,4	1237	4,0
25-49	378	2,4	548	4,2
50-99	458	5,7	559	8,7
majhna	1358	9,5	2344	16,9
100-249	631	17,6	594	19,9
250-499	307	19,0	234	17,5
srednja	938	36,6	828	37,4
500-999	148	17,8	97	13,9
1000+	97	34,2	52	23,4
velika	245	52,0	149	37,3
SKUPAJ	12152	100,0	29810	100,0

Vir: Senjur, 2002, str. 379.

Med razloge zmanjševanja velikosti in umikanja velikih podjetij iz slovenskega gospodarstva, povzeto po Senjurju (2002, str. 382-384), sodijo družbene in kulturne razmere Slovencev, ki bolj ustrezajo majhnim in srednje velikim podjetjem. Slovenci raje delajo v majhnih, zaprtih krogih in so naklonjeni individualizmu.

Tranzicijsko obdobje je močno prizadelo slovensko industrijsko proizvodnjo, ki je ugodnejša za velika podjetja. Po drugi strani pa vse bolj narašča storitveni sektor, ki je zelo ugoden za poslovanje v majhnih podjetjih. Poleg tega je razpad jugoslovanskega trga in nastanek več manjših neodvisnih držav povzročil, da so podjetja kar naenkrat postala prevelika za nove manjše trge nacionalnih držav. Sama odcepitev Slovenije od Jugoslavije je našemu gospodarstvu prinesla velike ekonomske stroške, saj so slovenska podjetja imela premoženje v prejšnji Jugoslaviji. Vse to premoženje se je izgubilo, obveznosti slovenskih

bank do tujih kreditodajalcev pa so v večini ostale. Vlada v času priprave na neodvisnost ni sprejela nikakršnih ukrepov, s katerimi bi lahko razbremenila podjetja, ki so bili glavni nosilci bremena teh ekonomskih stroškov.

Na umikanje velikih podjetij iz slovenskega gospodarstva je vplival tudi proces privatizacije, ki ni bil ugoden za velika podjetja. Namreč, šlo je za dolgo obdobje negotovosti, tveganj, nejasnosti s strani zakonodaje, brez pravih lastnikov podjetij. Problem obstoja velikih podjetij je zaostriilo spodbujanje nastajanja novih privatnih podjetij v tranzicijskem obdobju. Le-ta so dostikrat vsaj deloma delovala na neformalen način. Davčna zakonodaja in praksa pobiranja davkov je bila neurejena, kar je privatnim podjetjem omogočilo plačevanje nižjih davkov, čemur pa se velika podjetja niso mogla izogniti, ker so bila v formalnem sektorju, ki so ga strogo nadzorovali državni organi.

Zmanjševanje velikosti podjetij v slovenskem gospodarstvu je tudi posledica razmer, ko je bilo celotno področje republike Slovenije v bivši Jugoslaviji pokrito z eno banko. Z razpadom Jugoslavije je ta banka izgubila premoženje v Jugoslaviji. Poleg tega je izgubila tudi devizne vloge v Narodni banki Jugoslavije in njeni krediti gospodarstvu so se spremenili v slabe kredite. Celoten bančni sistem se je moral sanirati, saj niti ni bil sposoben financirati podjetniških prizadevanj. Velika podjetja so morala problem likvidnosti reševati z medpodjetniškim zadolževanjem, z neplačevanjem računov ter z opiranjem na samofinanciranje in na črni finančni trg.

Slovenija je z razpadom Jugoslavije postala majhno gospodarstvo. Njen notranji trg se je močno skrčil, kar je za velika slovenska podjetja postal resen problem. Poleg tega so ta podjetja imela premoženje v bivši Jugoslaviji. Zato jim je odcepitev Slovenije od gospodarskega sistema bivše Jugoslavije prinesla ogromne ekonomske stroške in likvidnostne težave. V obdobju tranzicije je industrijska proizvodnja izgubljala na pomenu. Vse to je vodilo v velika odpuščanja zaposlenih in močno ogrozilo obstoj velikih podjetij.

8 KONEC TRANZICIJE

Vključevanje Slovenije kot tudi ostalih držav članic v Evropsko denarno unijo sestavljata dve razdobji. Prvo je bilo razdobje pred vključitvijo v EU, v katerem se je Slovenija še sama odločala o gospodarski politiki in predvsem o izbiri tečajnega režima, drugo pa je bilo razdobje preverjanja v ERM2 (Mehanizem deviznih tečajev), ki je nastopilo po vključitvi Slovenije v EU 1. maja 2004. Članstvo Slovenije v EU na nek način že predstavlja konec tranzicije.

Sledilo je obdobje, ko se je samostojno odločanje države o gospodarski politiki z uvedbo fiksnega tečaja skrčilo in določile so se meje za nihanje tečaja. Z izpolnitvijo nominalnih konvergenčnih kriterijev se je Sloveniji s 1. januarjem 2007 uspelo vključiti v Evropsko

denarno unijo, s čimer smo se morali odpovedati denarni politiki. Torej se je Slovenija z uvedbo evra kot enotne evropske valute dokončno poslovila od tranzicije.

Članstvo v EU in danes tudi v Evropski denarni uniji je Sloveniji kot razviti državi prineslo nove priložnosti tako na področju gospodarske rasti kot tudi zaposlenosti. V EU je aktualna tematika reševanja visokih stopenj nezaposlenosti, dvigovanja stopenj zaposlenosti in prilagajanja različnih politik na trgu dela gospodarskim in socialnim spremembam. Gospodarska rast v Sloveniji je v veliki meri odvisna od možnosti prodaje blaga in storitev na tujih trgih, ki pa je postala veliko bolj uresničljiva, odkar smo pridobili članstvo v EU.

SKLEP

Odcepitev Slovenije od gospodarskega sistema nekdanje Jugoslavije je prinesla kopico problemov. Nastopile so velike izgube obstoječih trgov, struktura gospodarstva glede razpoložljivih kapacitet kot tudi vrst proizvodov je postala neustrezna, nekdanj notranjetrgovinski tokovi z ostalimi republikami bivše Jugoslavije so se spremenili v zunanjetrgovinske. Vse to je še bolj zaostriło gospodarsko krizo, ki se je začela že v osemdesetih letih prejšnjega stoletja in je vodila v padec gospodarske aktivnosti, življenjskega standarda in zaposlenosti.

V diplomskem delu sem prikazala gibanje gospodarske aktivnosti za obdobje, ko je bilo slovensko gospodarstvo v recesiji, in za obdobje oživljanja gospodarske rasti v devetdesetih letih prejšnjega stoletja vse do leta 2005. Gibanje gospodarske rasti za ti dve obdobji sem primerjala z gibanjem zaposlenosti in nezaposlenosti. Na osnovi teh podatkov sem s pomočjo regresijske in korelacijske analize proučevala povezanost gibanja gospodarske rasti, zaposlenosti in nezaposlenosti v Sloveniji.

Z empirično analizo slovenskega gospodarstva v letih 1987-2005 sem prišla do ugotovitve, da v Sloveniji tako v obdobju gospodarske recesije kot tudi v času, ko gospodarstvo oživlja svojo rast, veljajo enaka razmerja, kot jih narekuje originalni Okunov zakon. Med gibanjem stopenj gospodarske rasti in gibanjem sprememb stopenj rasti zaposlenosti velja pozitivno razmerje. V osemdesetih letih, ko je bilo slovensko gospodarstvo v recesiji, je povečanje gospodarske rasti za 1 % vodilo v povečanje stopnje rasti zaposlenosti za 0,77 odstotnih točk, v obdobju po osamosvojitvi Slovenije pa je prišlo do povečanja stopnje rasti zaposlenosti samo za 0,29 odstotne točke. Lahko povzamemo, da se podjetja z zaposlenostjo močnejše odzovejo v času gospodarskega recesije kot v času gospodarske rasti.

Originalni Okunov zakon pravi, da povečanje stopnje gospodarske rasti za 1 % vodi do zmanjšanja stopnje nezaposlenosti za 0,3 odstotne točke. V obdobju pred razpadom Jugoslavije je odstopno povečanje gospodarske rasti vodilo do zmanjšanja stopnje

nezaposlenosti samo za 0,15 odstotnih točk, v letih med 1991-2005 pa je bilo zmanjšanje stopnje nezaposlenosti večje, in sicer za 0,39 odstotne točke.

Zelo visoka je korelacija med gibanjem zaposlenosti in nezaposlenosti za celotno obdobje 1987-2005. Regresijski koeficient znaša -0,59, kar pomeni, da se je število registriranih brezposelnih v povprečju zmanjšalo za 586 oseb, če se je v določenem letu znotraj proučevanega obdobja povprečno število zaposlenih povečalo za 1000 oseb. Vrednost tega koeficienta nam govori o umikanju slovenskega prebivalstva iz delovne sile.

Tovrstni rezultati so posledica vse večjega zaostrovanja razmer proti koncu osemdesetih let prejšnjega stoletja. Problem brezposelnosti je v Sloveniji postal pereč šele po njeni osamosvojitvi, saj se brezposelnost v bivših socialističnih državah ni priznavala oziroma je obstajala v obliki prikrite (latentne) brezposelnosti. Poleg tega v socialističnih državah trg sploh ni obstajal. Ob razpadu jugoslovanskega gospodarskega sistema je bila Slovenija prezaposlena. Struktura podjetij se je začela spreminjati v prid storitvenih, kar je vplivalo na velik upad zaposlenosti v celotni industrijski panogi. Velike izgube trgov nekdanje Jugoslavije, vse ostrejša konkurenca iz vzhodne Evrope in Azije, neprepoznavnost naših blagovnih znamk v svetu in premajhna vlaganja v raziskave in opremo je privedlo do zmanjševanja števila zaposlenih v delovno intenzivnih panogah. Kot pomemben vzrok je nujno izpostaviti tudi upad zaposlenih v velikih podjetjih. Namreč, z razpadom Jugoslavije je Slovenija postala majhen ekonomski prostor, v katerem so se velika podjetja težko obdržala.

Slovenija se je torej na strukturne spremembe, ki jih je prinesla osamosvojitve, dobro in precej hitro odzvala, saj se je naše gospodarstvo uspelo rešiti iz objema gospodarske recesije že leta 1993. Gledano na daljši rok je to prispevalo k dvigu konkurenčnosti gospodarstva in posledično k rasti gospodarske aktivnosti ter končno pomagalo pri vključiti v EU leta 2004, v letu 2007 pa tudi v Evropsko denarno unijo, kar predstavlja konec tranzicije za slovensko gospodarstvo. Res da je morala Slovenija relativno zmanjšati oziroma zaustaviti dejavnosti v tistih proizvodnjah, kjer so podjetja v drugih državah konkurenčnejša, vendar pa je sama lokacija Slovenije lahko zelo dobra priložnost, da se v naše gospodarstvo naselijo nove proizvodnje, s katerimi bomo postali uspešno tržno in mednarodno odprto gospodarstvo.

LITERATURA

1. Blanchard Olivier: European Unemployment: The Evolution of Facts and Ideas. *Economic Policy, Great Britain*, 45(2006), str. 5-59.
2. Bregar Lea, Ograjenšek Irena, Bavdaž Mojca: *Ekonomska statistika 2000*. 2. izdaja. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2000. 292 str.
3. Eatwell John et al.: *Iz tranzicije v evropsko povezovanje*. Ljubljana : Znanstveno in publicistično središče, 1996. 269 str.
4. Ehrenberg Ronald G., Smith Robert S.: *Modern Labor Economics: Theory and Public Policy*. New York : Addison Wesley Longman, 2000. 651 str.
5. Ellman Michael, Gaidar Egor T., Kolodko Grzegorz W.: *Economic Transition in Eastern Europe*. Oxford : Blackwell, 1993. 99 str.
6. Hrastelj Mateja: *Začetni padec gospodarske rasti v tranzicijskih državah*. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1999. 49 str.
7. Hrovatin Nevenka: *Uvod v gospodarstvo*. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2000. 377 str.
8. Jongen L. W. Egbert: *An Analysis of Past and Future GDP Growth in Slovenia*. Delovni zvezek št. 3/2004. Ljubljana : Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2004. 54 str.
9. Kajzer Alenka et al.: *Spremembe na trgu dela v Sloveniji v obdobju 1995-2005*. Delovni zvezek št. 5/2006. Ljubljana : Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2006. 58 str.
10. Kornai Janos: *The Socialist System: The Political Economy of Communism*. Oxford : Clarendon Press, 1992. 644 str.
11. Kovačič Gorazd, Zupančič Kmet Rotija, Kušar Janez: *Strukturne spremembe v predelovalnih dejavnostih v Sloveniji*. Delovni zvezek št. 2/2003. Ljubljana : Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2003. 43 str.
12. Lavigne Marie: *The Economics of Transition: From Socialist Economy to Market Economy*. Houndmills : Macmillian, 1995. 295 str.
13. Mayer Padilla Helios: *Zakaj je gospodarska rast manjša?*. *Finance*, Ljubljana, 2002, 232, str. 5.
14. Mencinger Jože: *Odpuščanje in upokojevanje*. *Gospodarska gibanja*, Ljubljana, 1995, 9, str. 25-38.
15. Mencinger Jože: *Deset let pozneje. Tranzicija – uspeh, polom ali nekaj vmes?*. *Gospodarska gibanja*, Ljubljana, 1999, str. 23-42.

16. Mencinger Jože: Prožnost trga dela in brezposelnost. Gospodarska gibanja, Ljubljana, 2006, 380, str. 6-13.
17. Okun Arthur M.: Potential GNP: Its Measurement and Significance. Okun Arthur M.: Economics for Policymaking. London : The Massachusetts Institute of Technology, 1983. 145-158 str.
18. Pajk Urška: Okunov zakon in nezaposlenost. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2003. 42 str., 13 pril.
19. Pfajfar Lovrenc, Arh Franc: Statistika 1. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1998. 252 str.
20. Polanec Sašo, Masten Igor, Fabjančič Zarjan: Makroekonomija majhnega odprtega gospodarstva. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2000. 317 str.
21. Samuelson Paul A., Nordhaus William D.: Ekonomija. 16. izdaja. Ljubljana : GV Založba, 2002. 790 str.
22. Senjur Marjan: Gospodarska rast in razvojna ekonomika. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1993. 537 str.
23. Senjur Marjan: Makroekonomija majhnega odprtega gospodarstva. Ljubljana : Založbe MER v Mariboru, 2001. 421 str.
24. Senjur Marjan: Razvojna ekonomika: Teorije in politike gospodarske rasti in razvoja. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 723 str.
25. Šušteršič Janez: Politično gospodarski cikli v socialističnih državah in tranzicija. Doktorska disertacija. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1999. 291 str.
26. Tajnikar Maks: Trije modeli socialističnega gospodarstva in obnašanja temeljnih celic gospodarjenja. Ljubljana : RSS, 1984. 148 str.
27. Žižmond Egon et al.: Uvod v ekonomijo – Makroekonomija. Maribor : Ekonomsko-poslovna fakulteta, 1992. 239 str.
28. Žižmond Egon: Prehod in restrukturiranje slovenskega gospodarstva. Slovenska ekonomska revija, Ljubljana, 48(1997), 3/4, str. 343-349.

VIRI

1. Bilten Banke Slovenije. Ljubljana : Banka Slovenije, 15(2006), 3, 101 str.
2. Enciklopedija Slovenije. 13. zvezek. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1999. 416 str.
3. Grad Anton, Škerlj Ružena, Vitorovič Nada: Angleško-slovenski slovar. 3. izdaja. Ljubljana : DZS, 1979. 1120 str.

4. Statistični letopis RS 1993. Ljubljana : Zavod RS za statistiko, 1994. 561 str.
5. Statistični letopis RS 1998. Ljubljana : Statistični urad RS, 1999. 647 str.
6. Statistični letopis RS 2000. Ljubljana : Statistični urad RS, 2001. 680 str.
7. Statistični letopis RS 2001. Ljubljana : Statistični urad RS, 2002. 655 str.
8. Statistični letopis RS 2002. Ljubljana : Statistični urad RS, 2003. 652 str.
9. Statistični letopis RS 2003. Ljubljana : Statistični urad RS, 2004. 660 str.
10. Statistični letopis RS 2004. Ljubljana : Statistični urad RS, 2005. 650 str.
11. Statistični letopis RS 2005. Ljubljana : Statistični urad RS, 2005. 611 str.
12. Statistični letopis RS 2006. Ljubljana : Statistični urad RS, 2006. 594 str.

PRILOGE

PRILOGA 1

Tabela 1: Povprečno letno število zaposlenih v podjetjih, drugih organizacijah in pri zasebnikih ter letne stopnje rasti zaposlenosti Slovenije v obdobju 1978-2005

Leto	Zaposlene osebe			Letna stopnja rasti zaposlenosti (%)	Sprememba stopnje rasti zaposlenosti (odstotne točke)
	V podjetjih in drugih organizacijah	Pri zasebnikih	Skupaj (v tisočih)		
1978	736167	17830	753,997	4,1	0,1
1979	760207	19337	779,544	3,4	-0,7
1980	773577	21252	794,829	2,0	-1,4
1981	779746	22052	801,798	0,9	-1,1
1982	785728	23160	808,888	0,9	0,0
1983	792068	24212	816,280	0,9	0,0
1984	803377	25371	828,748	1,5	0,6
1985	814461	26375	840,836	1,5	-0,1
1986	827511	27709	855,220	1,7	0,3
1987	838294	29503	867,797	1,5	-0,2
1988	831170	30555	861,725	-0,7	-2,2
1989	819990	31283	851,273	-1,2	-0,5
1990	786036	31756	817,792	-3,9	-2,7
1991	713115	32926	746,041	-8,8	-4,8
1992	664194	32886	697,080	-7,2	1,5
1993	634522	36328	670,850	-4,4	2,8
1994	615767	42721	658,488	-1,8	2,6
1995	607289	48039	655,328	-0,5	1,4
1996	597328	53100	650,428	-0,7	-0,3
1997	593086	58140	651,226	0,1	0,9
1998	591653	60828	652,481	0,2	0,1
1999	606928	64043	670,971	2,8	2,6
2000	615493	67549	683,042	1,8	-1,0
2001	626444	68373	694,817	1,7	-0,1
2002	631053	66797	697,850	0,4	-1,3
2003	632982	66164	699,146	0,2	-0,3
2004	637005	65642	702,647	0,5	0,3
2005	666175	65422	731,597	4,1	3,6

*Do leta 1991 niso vključena zasebna podjetja.

Vir: Statistični letopis RS 1993 (podatki o zaposlenih za obdobje 1975-1992); Bilten Banke Slovenije, 2006, str. 101 (podatki o zaposlenih za obdobje 1992-2005); lastni izračuni.

Premostitev podatkov: za leto 1992 sem podatka iz obeh serij združila v enega tako, da sem izračunala aritmetično sredino (692079 zaposlenih oseb po stari seriji in 702080 zaposlenih oseb po novi seriji). Pri izračunavanju stopenj rasti zaposlenosti sem za leto 1992 upoštevala podatek o zaposlenih osebah iz leta 1991 in zadnji podatek (za leto 1992) iz prve serije, pri izračunavanju stopnje rasti zaposlenosti v letu 1993 pa sem upoštevala podatke iz novejšer serije, torej število zaposlenih oseb v letih 1992 in 1993.

Tabela 2: Število registriranih brezposelnih oseb, na dan 31.12., in letne stopnje nezaposlenosti Slovenije v obdobju 1978-2005

Leto	Registrirane brezposelne osebe, 31.12. (v tisočih)	Letna stopnja rasti nezaposlenosti (%)	Sprememba letne stopnje rasti nezaposlenosti (odstotne točke)	Delovna sila (v tisočih)	Stopnja nezaposlenosti (%)	Sprememba stopnje nezaposlenosti (odstotne točke)
1978	10,971	-8,37	1,83	764,968	1,43	-0,19
1979	10,360	-5,57	2,80	789,904	1,31	-0,12
1980	12,227	18,02	23,59	807,056	1,52	0,20
1981	13,350	9,18	-8,84	815,148	1,64	0,12
1982	16,043	20,17	10,99	824,931	1,94	0,31
1983	16,858	5,08	-15,09	833,138	2,02	0,08
1984	15,394	-8,68	-13,76	844,142	1,82	-0,20
1985	15,297	-0,63	8,05	856,133	1,79	-0,04
1986	13,964	-8,71	-8,08	869,184	1,61	-0,18
1987	17,826	27,66	36,37	885,623	2,01	0,41
1988	25,371	42,33	14,67	887,096	2,86	0,85
1989	33,796	33,21	-9,12	885,069	3,82	0,96
1990	55,441	64,05	30,84	873,233	6,35	2,53
1991	91,161	64,43	0,38	837,202	10,89	4,54
1992	118,224	29,69	-34,74	815,304	14,50	3,61
1993	137,142	16,00	-13,69	807,992	16,97	2,47
1994	123,517	-9,93	-25,94	782,005	15,79	-1,18
1995	126,759	2,62	12,56	782,087	16,21	0,41
1996	124,470	-1,81	-4,43	774,898	16,06	-0,15
1997	128,572	3,30	5,10	779,798	16,49	0,43
1998	126,625	-1,51	-4,81	779,106	16,25	-0,24
1999	114,348	-9,70	-8,18	785,319	14,56	-1,69
2000	104,583	-8,54	1,16	787,625	13,28	-1,28
2001	104,316	-0,26	8,28	799,133	13,05	-0,22
2002	99,607	-4,51	-4,26	797,457	12,49	-0,56
2003	95,993	-3,63	0,89	795,139	12,07	-0,42
2004	90,728	-5,48	-1,86	793,375	11,44	-0,64
2005	92,575	2,04	7,52	824,172	11,23	-0,20

Vir: Statistični letopis RS 2006; lastni izračuni.

Delovna sila (N) je seštevek vseh, ki delajo, zaposlenih (L), in vseh, ki iščejo delo, brezposelnih (U). Med zaposlene sem uvrstila zaposlene v podjetjih, drugih organizacijah in pri zasebnikih, med tiste, ki iščejo delo, pa sem upoštevala število registriranih brezposelnih oseb, na dan 31.12.

Stopnja nezaposlenosti je izračunana po formuli $u = U/N$.

Sprememba stopnje nezaposlenosti pa je $\Delta u = u_t - u_{t-1}$.

PRILOGA 2: KORELACIJSKA IN REGRESIJSKA ANALIZA

Tabela 3: Povezanost gibanja zaposlenosti in gospodarske rasti za Slovenijo v obdobju 1978-1990

Leto	i	x_i	y_i	x_i^2	$x_i y_i$	y_i^2
1978	1	3,7683	5,8774	14,2004	22,1479	34,5435
1979	2	3,7998	5,8918	14,4387	22,3880	34,7138
1980	3	3,8097	5,9003	14,5138	22,4782	34,8132
1981	4	3,8058	5,9041	14,4844	22,4699	34,8580
1982	5	3,8065	5,9079	14,4891	22,4881	34,9031
1983	6	3,8094	5,9118	14,5117	22,5207	34,9498
1984	7	3,8183	5,9184	14,5794	22,5983	35,0277
1985	8	3,8233	5,9247	14,6175	22,6518	35,1022
1986	9	3,8365	5,9321	14,7184	22,7581	35,1895
1987	10	3,8319	5,9384	14,6832	22,7552	35,2648
1988	11	3,8191	5,9354	14,5854	22,6677	35,2286
1989	12	3,8170	5,9301	14,5693	22,6349	35,1657
1990	13	3,7796	5,9126	14,2853	22,3474	34,9593
Vsota	13	49,5251	76,8850	188,6764	292,9063	454,7194

Vir: Podatki iz Tabele 2, str. 12; Tabele 1 v Prilogi 1.

x_i - logaritem družbenega proizvoda (v 1000 din)

y_i - logaritem skupnega števila zaposlenih

Aritmetični sredini:

$$\bar{Y} = \frac{\sum y}{N} = 5,9142$$

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{N} = 3,8096$$

Vsota kvadratov in produktov odklonov:

$$K_y = \sum y^2 - \frac{(\sum y)^2}{N} = 0,0039$$

$$K_{yx} = \sum yx - \frac{(\sum y)(\sum x)}{N} = 0,0034$$

$$K_x = \sum x^2 - \frac{(\sum x)^2}{N} = 0,0044$$

Tabela 4: Povezanost gibanja stopnje rasti zaposlenosti in gospodarske rasti za Slovenijo v obdobju 1991-2005

Leto	i	x_i	y_i	x_i^2	$x_i y_i$	y_i^2
1991	1	-8,9000	-4,8407	79,2100	43,0822	23,4323
1992	2	-5,5000	1,5406	30,2500	-8,4735	2,3735
1993	3	2,8000	2,7849	7,8400	7,7977	7,7557
1994	4	5,3000	2,6055	28,0900	13,8090	6,7885
1995	5	4,1000	1,3628	16,8100	5,5877	1,8574
1996	6	3,7000	-0,2678	13,6900	-0,9910	0,0717
1997	7	4,8000	0,8704	23,0400	4,1779	0,7576
1998	8	3,9000	0,0700	15,2100	0,2731	0,0049
1999	9	5,4000	2,6411	29,1600	14,2619	6,9753
2000	10	4,1000	-1,0348	16,8100	-4,2425	1,0707
2001	11	2,7000	-0,0751	7,2900	-0,2028	0,0056
2002	12	3,5000	-1,2874	12,2500	-4,5059	1,6574
2003	13	2,7000	-0,2508	7,2900	-0,6772	0,0629
2004	14	4,4000	0,3150	19,3600	1,3862	0,0993
2005	15	4,0000	3,6194	16,0000	14,4775	13,0999
Vsota	15	37,0000	8,0532	322,3000	85,7604	66,0128

Vir: Podatki iz Tabele 3, str. 13; Tabele 1 v Prilogi 1.

x_i - letna stopnja realne rasti BDP (%)

y_i - sprememba stopnje rasti zaposlenosti (odstotne točke)

$$\bar{Y} = 0,5369 \quad \bar{X} = 2,4667 \quad K_y = 61,6892 \quad K_{yx} = 65,8959 \quad K_x = 231,0333$$

Tabela 5: Povezanost gibanja stopnje nezaposlenosti in gospodarske rasti za Slovenijo v obdobju 1978-1990

Leto	i	x_i	y_i	x_i^2	$x_i y_i$	y_i^2
1978	1	8,3487	-0,1923	69,7012	-1,6056	0,0370
1979	2	7,5179	-0,1226	56,5188	-0,9219	0,0150
1980	3	2,2990	0,2035	5,2856	0,4678	0,0414
1981	4	-0,8834	0,1227	0,7805	-0,1084	0,0151
1982	5	0,1407	0,3070	0,0198	0,0432	0,0943
1983	6	0,6871	0,0787	0,4721	0,0540	0,0062
1984	7	2,0627	-0,1998	4,2545	-0,4121	0,0399
1985	8	1,1548	-0,0369	1,3337	-0,0426	0,0014
1986	9	3,0795	-0,1802	9,4831	-0,5549	0,0325
1987	10	-1,0493	0,4063	1,1009	-0,4263	0,1650
1988	11	-2,9013	0,8472	8,4177	-2,4580	0,7177
1989	12	-0,4854	0,9585	0,2356	-0,4652	0,9186
1990	13	-8,2457	2,5305	67,9915	-20,8655	6,4033
Vsota	13	11,7253	4,7224	225,5949	-27,2954	8,4874

Vir: Podatki iz Tabele 2, str. 12; Tabele 2 v Prilogi 1.

x_i - stopnja rasti družbenega proizvoda (%)

y_i - sprememba stopnje nezaposlenosti (odstotne točke)

$$\bar{Y} = 0,3633 \quad \bar{X} = 0,9020 \quad K_y = 6,7719 \quad K_{yx} = -31,5548 \quad K_x = 251,0193$$

Tabela 6: Povezanost gibanja stopnje nezaposlenosti in gospodarske rasti za Slovenijo v obdobju 1991-2005

Leto	i	x_i	y_i	x_i^2	$x_i y_i$	y_i^2
1991	1	-8,9000	4,5398	79,2100	-40,4045	20,6101
1992	2	-5,5000	3,6118	30,2500	-19,8651	13,0453
1993	3	2,8000	2,4726	7,8400	6,9232	6,1137
1994	4	5,3000	-1,1783	28,0900	-6,2449	1,3883
1995	5	4,1000	0,4129	16,8100	1,6928	0,1705
1996	6	3,7000	-0,1450	13,6900	-0,5366	0,0210
1997	7	4,8000	0,4251	23,0400	2,0405	0,1807
1998	8	3,9000	-0,2353	15,2100	-0,9175	0,0553
1999	9	5,4000	-1,6919	29,1600	-9,1362	2,8625
2000	10	4,1000	-1,2824	16,8100	-5,2580	1,6446
2001	11	2,7000	-0,2246	7,2900	-0,6065	0,0505
2002	12	3,5000	-0,5631	12,2500	-1,9707	0,3170
2003	13	2,7000	-0,4181	7,2900	-1,1289	0,1748
2004	14	4,4000	-0,6368	19,3600	-2,8018	0,4055
2005	15	4,0000	-0,2032	16,0000	-0,8129	0,0413
Vsota	15	37,0000	4,8835	322,3000	-79,0271	47,0812

Vir: Podatki iz Tabele 3, str. 13; Tabele 2 v Prilogi 1.

x_i - stopnja realne rasti BDP (%)

y_i - sprememba stopnje nezaposlenosti (odstotne točke)

$$\bar{Y} = 0,3256 \quad \bar{X} = 2,4667 \quad K_y = 45,4913 \quad K_{yx} = -91,0732 \quad K_x = 231,0333$$

Tabela 7: Povezanost gibanja zaposlenosti in nezaposlenosti za Slovenijo v obdobju 1978-2005

Leto	i	x_i	y_i	x_i^2	$x_i y_i$	y_i^2
1978	1	753,997	10,971	568511,476	8272,101	120,363
1979	2	779,544	10,360	607688,848	8076,076	107,330
1980	3	794,829	12,227	631753,139	9718,374	149,500
1981	4	801,798	13,350	642880,033	10704,003	178,223
1982	5	808,888	16,043	654299,797	12976,990	257,378
1983	6	816,280	16,858	666313,038	13760,848	284,192
1984	7	828,748	15,394	686823,248	12757,747	236,975
1985	8	840,836	15,297	707005,179	12862,268	233,998
1986	9	855,220	13,964	731401,248	11942,292	194,993
1987	10	867,797	17,826	753071,633	15469,349	317,766
1988	11	861,725	25,371	742569,976	21862,825	643,688
1989	12	851,273	33,796	724665,721	28769,622	1142,170
1990	13	817,792	55,441	668783,755	45339,206	3073,704
1991	14	746,041	91,161	556577,174	68009,844	8310,328
1992	15	697,080	118,224	485919,829	82411,527	13976,914
1993	16	670,850	137,142	450039,723	92001,711	18807,928
1994	17	658,488	123,517	433606,446	81334,462	15256,449
1995	18	655,328	126,759	429454,788	83068,722	16067,844
1996	19	650,428	124,470	423056,583	80958,773	15492,781
1997	20	651,226	128,572	424095,303	83729,429	16530,759
1998	21	652,481	126,625	425731,455	82620,407	16033,891
1999	22	670,971	114,348	450202,083	76724,192	13075,465
2000	23	683,042	104,583	466546,374	71434,581	10937,604
2001	24	694,817	104,316	482770,663	72480,530	10881,828
2002	25	697,850	99,607	486994,623	69510,745	9921,554
2003	26	699,146	95,993	488805,129	67113,122	9214,656
2004	27	702,647	90,728	493712,807	63749,757	8231,570
2005	28	731,597	92,575	535234,170	67727,592	8570,131
Vsota	28	20940,7185	1935,5180	15818514,2401	1355387,0970	198249,9815

Vir: Podatki iz Tabele 1 in Tabele 2 v Prilogi 1.

x_i - število registriranih brezposelnih oseb, 31.12. (v tisočih)

y_i - število zaposlenih oseb (v tisočih)

$$\bar{Y} = 69,1256 \quad \bar{X} = 747,8828$$

$$K_y = 64456,05552 \quad K_{yx} = -92153,5312 \quad K_x = 157310,9796$$

PRILOGA 3

Tabela 8: *Lestvica za stopnjo linearne korelacije*

$ r $	Stopnja linearne korelacije
do 0,30	Ni korelacije
nad 0,30 do 0,50	Nizka korelacija
nad 0,50 do 0,70	Srednja korelacija
nad 0,70 do 0,90	Visoka korelacija
nad 0,90	Zelo visoka korelacija

Vir: Pfajfar, Arh, 1998, str. 195.